

Tijdverdrijf

<https://hdl.handle.net/1874/236154>

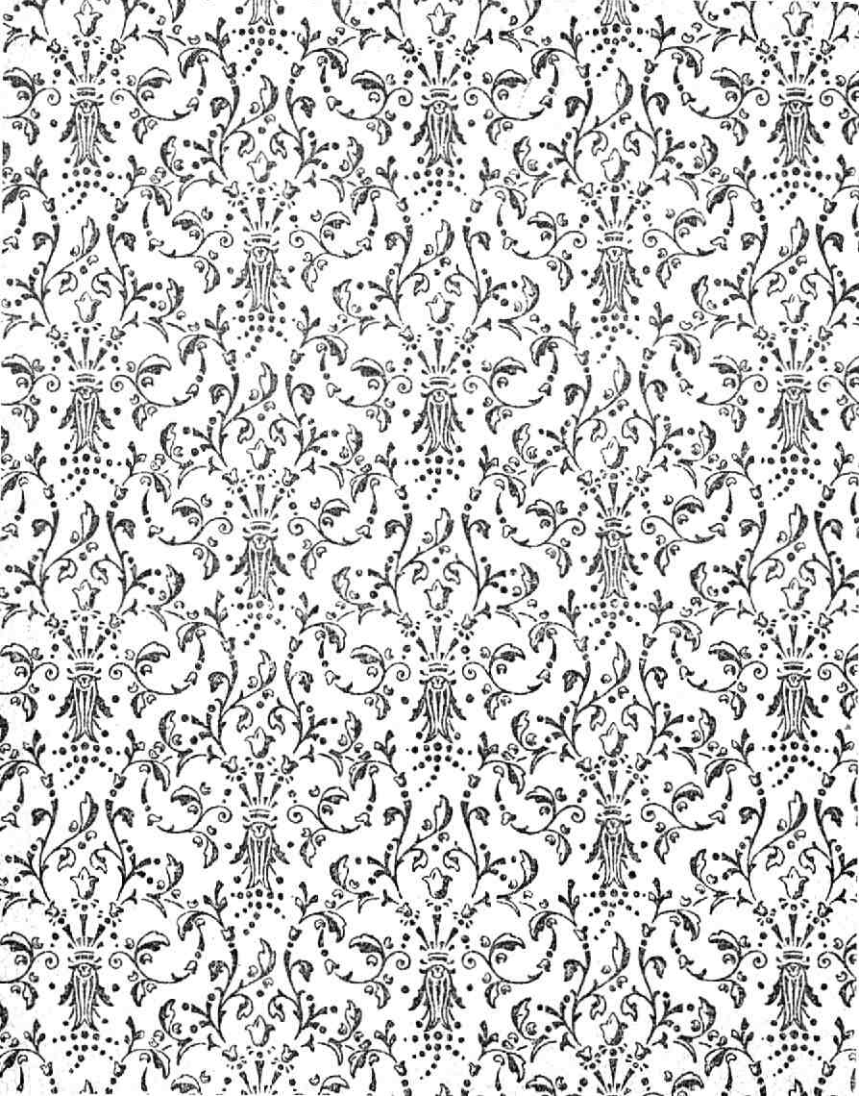
Vak 74

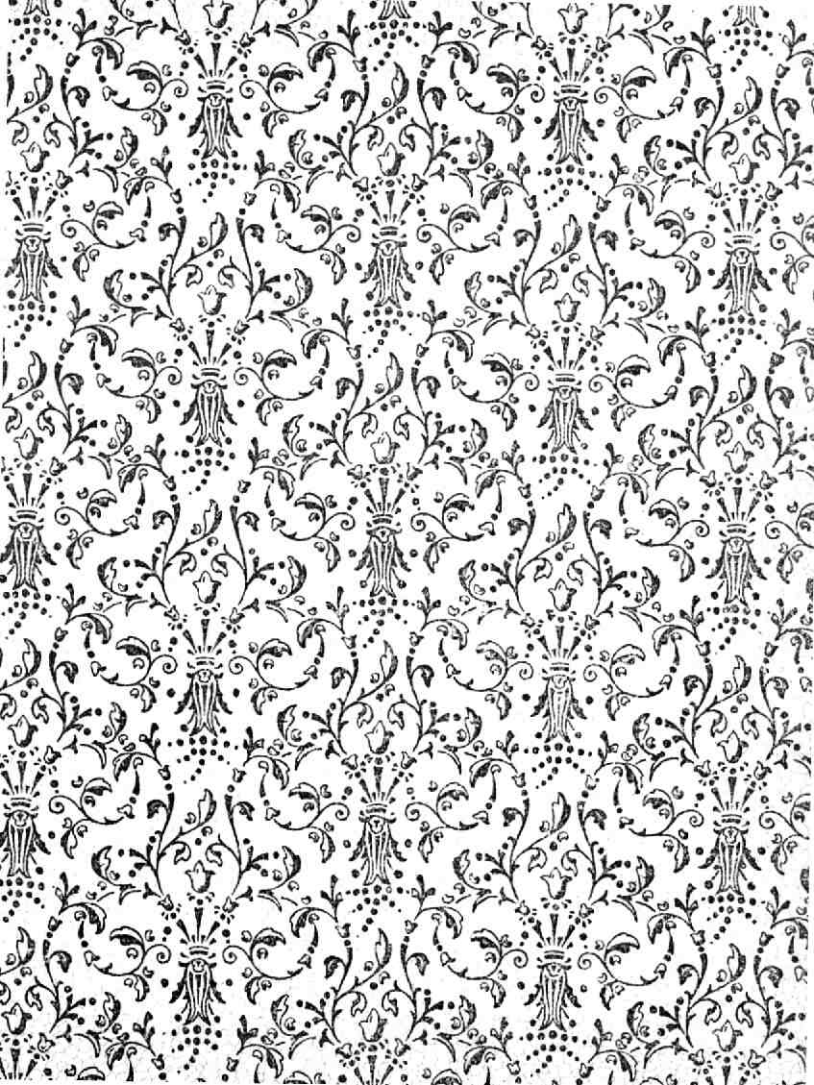
Kardinaal MANNING.

TIJDVERDRIJF.

NAAR HET ENGELSCH DOOR

H. ERMANN, S. J.

mm 13249

TIJDVERDRIJF

VAN

KARDINAAL MANNING.

Yak 74
91

TIJDVERDRIJF

Naar het Engelsch

VAN

KARDINAAL MANNING

DOOR

H. ERMANN S.J.

MET

een woord vooraf van Dr. H. J. A. M. SCHAEPMAN.

UTRECHT.
WED. J. R. VAN ROSSUM.
1894.

Een woord vooraf.

Op Zaterdag 17 Februari kon men in de „Westminster Gazette” lezen:

EEN BOODSCHAP VAN KARDINAAL MANNING.

„Gestorven spreekt hij nog.”

„Een ongewone plechtigheid had gisteren plaats ten huize van kolonel GOURAUD in Whitehall Court. Het was niets minder dan het overbrengen door den phonograaf, van kardinaal MANNING'S laatste woorden. Een aanzienlijk gezelschap was bijeen ter begroeting van kardinaal VAUGHAN. De phonografische cylinder

werd uit de glazen kast, waarin hij besloten was, genomen en op het instrument geplaatst. De eersten, die de woorden mochten vernemen, waren kardinaal VAUGHAN, de heer BAYARD en de lady MAYORESS. Na deze drie luisterden bij beurten de overige leden van het gezelschap. De stem was zeer duidelijk en helder; op ieder woord volgde een oogenblik stilte. De boodschap, uitgesproken onmiddellijk voor den dood van den kardinaal, luidde:

„Tot allen, die na mij komen: ik hoop dat van geen mijner woorden in mijn leven geschreven of gesproken, na mijn dood bevonden zal worden, dat het ook maar iemand kwaad of leed heeft gedaan”.

HENRY EDWARD MANNING,
Kardinaal Aartsbisschop.

Het is bijna overbodig te zeggen: ik ben het geheel eens met den schrijver, die bij deze woorden aantee kent: „zij geven getuigenis van de liefde, die alles bedekt en die zoo een wel-sprekende trek was in het leven van den kardinaal”.

Inderdaad werd zijn geheele leven beheerscht door die liefde tot den naaste, die in haar volheid de heerlijkste openbaring is van de liefde tot God. Zichzelven niet in een storm van geestdrift voor eens en altijd opofferen, maar dat offer telken dage herhalen en telker ure hernieuwen in het geven van zichzelven voor groote en voor kleine dingen, in het nooit rekening houden met zwakte of vermoeidheid, in het vergeten van uitspanning en rust, in het ter zijde stellen van gewichtiger arbeid, in het niet denken aan aantrekkelijker werk, in het verzaken van alle eigen keuze waar het geldt anderen te helpen, in het steeds gereed en steeds blijmoedig gereed zijn, ziedaar het be-

staan van den kardinaal. Het is zooals de uitgever van dit zijn „Tijdverdrijf” zegt: deze man schreef niet om te schrijven, hij schreef om wel te doen.

Roerend is dan ook zijn boodschap, die na zijn dood tot ons komt. Zij is zóó eenvoudig, dat men hare schoonheid eerst bij nadere beschouwing bemerkt. Zij is zoo nederig, dat men hare nederigheid vergeet. Aan niemand kwaad gedaan hebben, aan niemand leed, — is er heiliger slotwoord denkbaar voor een leven zoo vol van daden, die onsterfelijke woorden, zoo vol van woorden, die onsterfelijke daden zijn? Zelfs de hoop, dat men met één woord toch ééne ziel mocht hebben verkwikt, opgebeurd, versterkt, verheugd of gezaligd, wordt niet uitgesproken. Ook de teerste, de zoetbescheidenste dichterziele vraagt voor haar veegst geluidje een andere ziel tot echo. Deze man vraagt niets. Deze man was groot.

De hoop, die hij niet uitsprak, behoefde niet

te worden uitgesproken. De verwachting was reeds lang werkelijkheid en blijft het. Bij ieder, die de laatste woorden van den kardinaal verneemt, wekken zij dezelfde gedachten op. Neen, schade of leed heeft geen zijner woorden aan wien ter wereld ook gebracht, maar aan allen bracht hij, door de genade van Hem, die de Waarheid en het Leven is, licht en kracht en vreugde. Over de wereld gaan nog zijn woorden uit met dezelfde schoone volheid van leven. Uit het hart gekomen openen zij, naar de verheven uitspraak van JOHN RUSKIN over de groote dichters, het hart van anderen als met een tooverwoord. Zij openen ons hart, dat voor ons zelve is als een gesloten boek. Zij brengen er de klaarheid der zelfkennis, de heerlijkheid van Gods blijde boodschap. Zij wekken er de liefde, die nooit vergaat, de geestdrift, die altijd zegeviert. Vrome gedachten voeren zij met zich als hing de wierook van het heiligdom om hen, of de geur der roode rozen

gebloeid op den Kruisberg hard van steen. Moed en heldenmoed wekken zij op, als zij met bazuin-klank klinken over het slagveld, waar de groote strijd gestreden wordt ter bevrijding en redding van den nieuwen tijd. Maar wat alle zijn woorden bezielt en adelt, dat is de grootste der drie groote Godsgaven: de liefde.

„Aan niemand leed of schade te hebben gedaan” met dit woord op de lippen is de man gestorven, die als S. CAROLUS BORROMAEUS had kunnen zeggen: „Ecce venio”, die als S. VINCENTIUS A PAULO had kunnen uitroepen: „Ipse perficiet”, daar God Zijn werk in hem voltooien zou.

Een groot en heilig woord in onze dagen van ijdele woorden.

Het keurige boekje, waaraan deze regelen ter „Voorrede” strekken, is een laatste weldaad van

den Kardinaal. Ook hier vindt men de woorden die niet alleen geen kwaad doen of geen leed, maar die wijsheid brengen en vreugde. Alles wat over den inhoud gezegd kan worden heeft de uitgever in zijn voortreffelijke inleiding gezegd. Het boekje geeft ons het beeld van den schrijver: den man van vernuft, dat nooit wilde schitteren of pijn doen; van wetenschap, die in al haar volheid dienstbaar werd gemaakt aan het leven; van scherpzinnigheid, die overal het goede wist te zien; van vroomheid, die vroolijk wist te zijn en wijsheid, die wist af te dalen; van oorspronkelijkheid, die niets ongeregelds heeft en zichzelf noch kent, noch zoekt, het geeft ons het beeld van een rein en groot karakter. Het is het tijdverdrijf van een held en een heilige; tijdverdrijf, dat opbouwt ter eeuwigheid.

Ook de vertaling is een weldaad. In onze hollandsche letteren bezitten wij, katholieken, geen boek van deze soort. Het is een ernstig boek, zonder zwaarte; een stichtelijk boek zonder

stichtelijkheid; de opstellen zijn preeken zonder preektoon. Zij zijn licht en niet luchtig; zij verpoozen en geven te denken. Zij brengen levenswijsheid en — de Hemel zij geloofd! — er is geen spoor in van levensmoeheid of levenssmart. Hier is een zoon van „Merry England” aan het woord, een man, die wist dat het heerlijkste beeld van God, onzen Vader, ons gegeven wordt in de blijde zon.

In naam zijner vele lezers breng ik den vertaler reeds nu den besten dank voor zijn voortreffelijken en weldadigen arbeid.

Dr. SCHAEPMAN.

Seminarie RIJSENBURG,

Palm-Zondag 1894.

Voorbericht van den vertaler.

aarmate ik in de vertaling van het beroemd werkje van kardinaal MANNING vorderde, zag ik duidelijker, hoe nuttig mijne vrije uren daaraan besteed werden, en hoe waar de meening van Dr. SCHAEPMAN blijkt: „Het boekje is voor het geheele Nederlandsche volk geschikt.” Voor het geheele Nederlandsche volk en, naar ik geloof, niet het minst voor de studeerende jeugd. Ik wenschte het in handen van alle jongelieden te zien; met het oog daarop heb ik iets meer gedaan dan de Duitsche vertaler Dr. FRANZ STEFFENS, professor aan de hoogeschool te Freiburg in Zwitserland.

Ik gaf mij de moeite niet alleen diens „datums uit het leven van den kardinaal” over te nemen, maar de ophelderingen aanmerkelijk te vermeerderen.

Op raad van Dr. SCHAEPMAN liet ik het elfde opstel *The daemon of Socrates* achterwege, als zijnde van een ander karakter dan de tien overige opstellen.

Meer heb ik den lezer niet te berichten.

Gymnasium KATWIJK, 14 Jan. 1894.

H. E.

De voornaamste datums uit het leven van kardinaal Manning.

ENRY EDWARD MANNING werd den 15^{den} Juli 1808 in Totteridge, Hertfordshire, geboren. Hij was de zoon van WILLIAM MANNING, directeur van de Engelsche Bank en een tijdlang parlamentslid voor Evesham, Lymington en Penryn.

Hij ontving zijne opleiding eerst op eene bijzondere school te Totteridge, dan op de openbare school te Harrow en bezocht daarna het *Balliol College* van Oxford; in 1830 werd hij baccalaureus ¹⁾; hij kreeg de hoogste eervolle vermelding in de classieke studiën.

In 1831 trad hij als geheimschrijver in het ministerie van koloniën om zich tot de staatkundige loopbaan voor te bereiden, en bestudeerde daarom ijverig Staatsrecht en staatkundige geschiedenis.

Wijl de neiging tot den geestelijken stand immer sterker in hem werd, liet hij in 1832 zijn ambt als geheimschrijver varen en keerde naar Oxford terug, waar hij tot „fellow” van 't Merton College gekozen werd.

Op 't kerstfeest van 1832 ontving hij de Anglicaansche wijdingen, werd kort daarop „Curate” — pastoor — en dan Rector der pastorieën Lavington en Graffham in Sussex, huwde hetzelfde jaar met CAROLINE SARGENT, dochter van zijn voorganger in het ambt, en kleindochter van hem die het patronaat had over zijne pastorieën. De echtgenoot stierf reeds in 1837.

In 1840 ontving hij zijne benoeming tot aartsdiaken ²⁾ van Chichester en in 1842 tot buitengewonen prediker van de hoogeschool te Oxford.

Op Passiezondag van 't jaar 1851 trad hij in den schoot der Katholieke Kerk en werd datzelfde jaar priester gewijd. Daarna bracht hij overeenkomstig den raad van PIUS IX eenige jaren door op de Academia ecclesiastica ³⁾ te Rome.

In 1854 werd hij bevorderd tot Doctor in de Godgeleerdheid.

In 1857 stichtte hij te Londen de congregatie der „Oblaten” van den H. Carolus Borromeus, werd hetzelfde jaar tot proost van Westminster benoemd en in 1861 tot Protonotarius apostolicus.

In 1865 volgde hij kardinaal WISEMAN ⁴⁾ op als aartsbisschop van Westminster.

In 1869 en 1870 was hij tegenwoordig op het Vaticaanseh Concilie.

PIUS IX verhief hem in 1875 tot de waardigheid van Kardinaal met den titel van den H. Gregorius op den Mons Coelius.

In 1885 was hij een werkzaam lid van de koninklijke commissie voor de woningen der armen en in 1886 van de koninklijke commissie voor de wetten op het onderwijs. Hij stierf den 14^{den} Januari 1892.

Inleiding van den Uitgever.

e dertig banden, die den naam dragen van kardinaal MANNING, zijn eerder bijzaken dan het zakelijk deel zijns levens. Op de eerste plaats was hij aartsdiaken of aartsbisschop, op de tweede schrijver. Anderen mogen zich tot taak gesteld hebben een punt-dicht af te ronden, of als novellist een uur door te brengen of zooals BYRON *) een vers te maken om een bevallig rijm te kunnen plaatsen; hier was een man, die een boek schreef, wjl hij iets te zeggen had en meende dat een ander het niet zeggen zou. Die dertig boekdeelen stonden op een rij in de hooge boekenkast vlak achter zijn stoel in de studeerkamer van het aartsbisschoppelijk paleis. De gele kalfsleeren band, waarin zij pronkten, was naar ik meen

de eenige weelde, die de kardinaal zich ooit heeft veroorloofd. Het model namelijk van die banden dagteekende uit de dagen der groote boekerij van LAVINGTON. Verscheen er een nieuw boek van zijn hand dan gaf hij het dien ouden vorm, daartoe misschien geleid door de gedachte, dat die uiterlijke gelijkvormigheid het zinnebeeld was van de inwendige logische gedachtenreeks waarvan, zooals hij placht te zeggen, al zijne vroegere of latere werken de blijken droegen.

Toch waren de geschriften van den kardinaal niets minder dan speelwerk. Zijne ontspanning zelfs mogen zij niet heeten. Bedenkt men, dat geen beweegredenen van letterkundigen aard, maar de belangen van den godsdienst hem tot schrijven aanzetten dan staat men verbaasd hoe gelukkig, ordelijk en kernachtig zijne eenvoudige stijl is. Meer geboren redenaar dan geoefend schrijver vervalt hij dikwerf in herhalingen, doch nimmer zonder er een nieuwe gelukkige wending aan te geven. Dat hij ooit een zin

tweemaal schreef geloof ik niet; zoo goed wist hij, wat hij zeggen wilde; de woorden die zijne gedachten droegen, kwamen zoo gemakkelijk in zijn pen, dat hij geen uitdrukkingen behoefde te zoeken noch zich het genot gunde over zijne eigen gedachten nogmaals na te denken. De onderwerpen, die hij koos, waren niet zeer geschikt hem in de groote wereld populair te maken; dat ware zeker geschied, had hij een stof behandeld, die meer in den smaak viel van de gewone lezers en de gangbare critiek. Aan iemand, die zijn spijt betuigde, dat de kardinaal geen groote nalatenschap vermaakte aan de profane letterkunde onzer dagen, gaf hij — 't was kort vóór zijn dood — schertsend, als speet het ook hem, ten antwoord: „Ik vrees, geheel mijn leven zeer dom geweest te zijn, doch 't is nu te laat mij te bekeeren.” Het plan was toen juist gevormd om deze opstellen in 't licht te zenden. Met zijne gewone opgewektheid toonde hij zich daartoe be-

reid, maar mocht, opmerkelijk genoeg, de uitgave niet meer beleven van 't eenige werkje, dat hij ooit tot zijn ontspanning en zonder een rechtstreeks godsdienstig of menschlievend doel had opgesteld. — „Gij draagt echter de verantwoordelijkheid”, zeide hij, „en moet de inleiding schrijven.” Dat zou nagenoeg een onbegonnen werk geweest zijn, ware hij blijven leven. Deze taak is de eenige, die mij gemakkelijk gemaakt wordt door zijn dood.

Onder de geloofsgenooten des kardinaals zou zijn letterkundige arbeid hooger dan nu 't geval was, gewaardeerd zijn, ware niet kardinaal NEWMAN ⁶⁾ bij hen de gevierde schrijver geweest. — „Aan den een zijn pen, den ander zijn kromstaf”, — zoo luidde het vaardige oordeel, dat beiden mannen het middel aanwees, om hun levenstaak te volbrengen. Niettemin, stijl bij stijl vergeleken, staat het iederen onafhankelijken beoordeelaar vrij om ook in MAN-

nings wetenschappelijken arbeid het schoone te bewonderen. Ja, had deze man een letterkundige willen zijn, hij zou werken hebben geschreven van volkomen schoonheid, waarvan de stijl bijna elken hedendaagschen letterarbeid had overtroffen door ernstige bevalligheid en adel van vormen. Zeker is het, dat zijne herderlijke brieven voor vasten en advent het kenmerk dragen eener waardigheid van toon, die men in dergelijke stukken van den nieuweren tijd vergeefs zal zoeken. Zelfs in den meest vertrouwelijken omgang sprak hij met een keurigheid en fijnheid van wending, een juistheid van uitdrukking, die terstond den geboren schrijver verraden. Wilde hij zich ontspannen dan las hij. De classieken vooral hadden voor hem eene groote aantrekkelijkheid. Aan een jongen vriend, die na de voltooiing zijner studiën op het Balliol-college te Oxford, zijne loopbaan zou beginnen, zeide hij: „Een beschaafde Engelschman moet HORATIUS lezen en jagen.”

Als hij per spoor een langen weg had af te leggen, hetzij om in het Noorden voor een matigheidsgenootschap het woord te voeren, hetzij om in het Zuiden een bisschop te wijden, hetzij om ambtshalve te Rome een bezoek te brengen op het Vaticaan dan hield hij zich uren lang met deze soort van lectuur onledig. WORDSWORTH ⁷⁾ was zijn lievelingsdichter, en van de prozaschrijvers stond RUSKIN ⁸⁾, dien hij later tot zijne vertrouwde vrienden rekende, het hoogst bij hem aangeschreven. MATTHEW ARNOLD ⁹⁾ en BROWNING ¹⁰⁾ (wiens poëzie hij niet duidelijk genoeg vond), ontmoette hij dikwerf in de Athenaeumclub ¹¹⁾, waar hij een tijdlang bijna elken namiddag de nieuwsbladen lezen en het laatst verschenen boek kwam inzien. Hij arbeidde onder leiding van den schrijver van „Filips van Artevelde”, Sir HENRY TAYLOR ¹²⁾, toen deze een hoog ambtenaar aan 't Ministerie van Koloniën en hij, de toekomstige kardinaal, daar de jonge secretaris was. Van de velen, die hij in de

Katholieke Kerk zou opnemen, was een der eersten AUBREY DE VERE ¹³⁾, wiens „Alexander de Groote” door Zijne Eminentie bewonderd en boven de latere hoogere gedichten van dien zanger gesteld werd. Voor den dieperen geest der nieuwere poëzie had hij geen gevoel; gewoonte en opvoeding voerden hem langs andere wegen. Maar al miste hij begrip en gevoel voor die poëzie, deed hij toch geenszins wat zoovelen doen: hij ignoreerde ze niet. Hij erkende dit gebrek en beïjverde zich den schrijvers, wier arbeid degelijk scheen, de vriendelijkste blijken van belangstelling te geven, al kon hij dien arbeid niet op zijn waarde schatten noch aan een oordeelkundig onderzoek onderwerpen. — „Gij hebt mij een boek geschonken, dat mij wakker hield, daarom geef ik u er een, waarover gij kunt insluimeren.” — Zoo sprak hij tot een jonge dichteres en schonk haar zijne drie banden „Preeken over kerkelijke vraagstukken.”

De eerste deelen zijner preeken, die hij in 't

licht gaf, toen hij nog aartsdiaken van de Anglicaansche kerk was, zijn thans zeldzaam. Toen hij ze eens aantrof op een lijst van oude boeken, beklagde hij zich met gepaste zelfvol-doening niet in staat te zijn ze tegen den te hoog opgegeven prijs te koopen. Van zijne latere werken zal „Het eeuwig priesterschap”, dat in alle talen der Christelijke wereld is overgezet, het langst classiek blijven onder de geestelijken, voor wie het bestemd is; en dat was juist zijn verlangen. Zijn „Religio viatoris” is het eenige geschrift hetwelk hij zonder zijn naam uitgaf — hij had namelijk een onoverwinnelijken weerzin van alle werken, waarin iemand nog vóór zijn dood zijn eigen zieleleven met diens bevindingen blootlegt. Hij gevoelde een afschrik van alles, wat maar eenigszins op zelfzucht zweemde, en toen hij het dagboek van MARIE BASHKIRTSEFF ¹⁴⁾ las, beschouwde hij dit als een nieuw bewijs voor de rechtmatigheid van dien weerzin. In deze groote en karak-

teristieke terughoudendheid met betrekking tot zijne eigene gemoedsbewegingen en tot den loop der gedachten, zoover dit nog iets anders was dan enkel de zuivere slotsom, waartoe hij gekomen is, lag volgens hen, die zijn karakter het beste kenden, de reden, waarom zijne persoonlijkheid bij het grootste gedeelte zijner landgenooten minder belang wekte dan zijn tijdgenoot, kardinaal NEWMAN.

Toch is het niet moeilijk, zelfs uit deze opstellen van „Tijdverdrijf”, te ontdekken wat hij niet wilde openbaren; de fijnste trekken zijns karakters kan men overigens leeren kennen in dit overigens zeer objectieve werkje.

Het is de stem van den grooten aartsbisschop buiten zijne ambtsplichten, van den erfgenaam aller eeuwen, den classieken tijdgenoot, den onsterfelijken man.

WILFRID MEYNELL.

Palace Court House, London, W.

Kerstmis 1892.

I N H O U D.

	Blz.
Een woord vooraf van Dr. SCHAEPMAN	v
Voorbericht van den vertaler	XIII
De voornaamste datums uit het leven van kardinaal MANNING	xv
Inleiding van den Uitgever.	XIX
Eer.	1
Vast karakter	19
Hoovaardij	31
IJdelheid	42
Populariteit	54
Zelfzucht	65
Gesnap	76
De vierde stand	86
Over critici	100
Moed.	110
Aanteekeningen	137

Eer.

e woordafleiders hebben de hoop opgegeven, den wortel van het Latijnsche woord *honor* — *honour*, *eer* — te vinden. Van *honor* komt men niet tot het Grieksche synoniem *τιμή* of men moet zijn toevlucht nemen tot de bekende Etymologische wet, dat alle medeklinkers kunnen veranderd worden en de klinkletters niet meetellen. Voorwaar een vreemd verschijnsel bij een woord, dat onder een of anderen vorm in alle talen en bij alle volken leeft. De Grieken, een handeldrijvend volk, noemden het eenvoudig „*τιμή*” — „prijs” of „waarde”. Het was de waarde van een mensch volgens de schatting van anderen, niet de waarde die hij zichzelf toekende. Maar

de wereld schat niet altijd verstandig. Toch is zij schrander in het bepalen wat menschen, ten minste doorgaans waard zijn. De populaire waardeering duurt soms maar een tijd, en zij is henen, of zij houdt heel een menschenleven stand en verdwijnt dan ongemerkt, of blijft tot na den dood altijd bestaan. Eenigen eischen zelfs na hun verscheiden voor zich op wat hun gedurende het leven geweigerd werd, en hunne nagedachtenis wordt, met toenemende erkenning hunner verdiensten, gezegend. Derhalve in den zin van schatting door anderen heeft „eer” de beteekenis van vereering, liefde, dankbaarheid, erkenning van persoonlijke en voor het algemeen welzijn nuttige diensten.

Hoewel het woord „eer” in onderscheiden beteekenissen voorkomt, heeft het, vreemd genoeg, in andere talen niet den bijzonderen zin, dien wij in onze eigene taal gewoonlijk daaraan hechten. Bij de Romeinen beteekende het de vereering, waarvan wij reeds gesproken hebben.

Deze was veelsoortig: persoonlijke, burgerlijke en godsdienstige. Goddelijke eer verhief den mensch tot den rang der goden. De roemrijke intocht van een overwinnaar, het ambt van consul of aediel waren eene eer van het burgerlijk leven; familiegoederen en het bezit van slaven werden een eer geacht, behoorende tot tot het huislijk en afzonderlijk leven. Iemand eer betuigen, eer bewijzen, iemand vereeren beteekent hetzelfde, maar is niet de zin, waarnaar wij zoeken.

Mijnheer A. vraagt mijnheer B. hem de eer aan te doen ten zijnent het middagmaal te gebruiken, en mijnheer B. heeft de eer die uitnoodiging met veel genoegen aan te nemen. Na tafel heeft mijnheer A. de eer de gezondheid in te stellen van mijnheer B., en met veel eer wordt de gezondheid van mijnheer B. gedronken. Alle leden van het Lagerhuis zijn zoo lang zij leden blijven „eer waardig” — honorable. Wat er gebeurt, wanneer zij hun zetel

verliezen, wordt niet vermeld. Zij worden niet langer aldus genoemd, en naam en zaak zijn zóó weinig één en zóó gemakkelijk te scheiden, dat die afgevaardigden „eer waardig” kunnen zijn, wanneer zij niet meer dus genoemd worden en niet „eer waardig”, al dragen zij dien titel.

De uitdrukking van den Engelschman „op mijn eer” hadden Romeinen noch Grieken begrepen, maar bij 't hooren daarvan waarschijnlijk aan een der huisgoden gedacht. Zij zwoeren onophoudelijk bij JUPITER ¹⁵⁾ en BACCHUS ¹⁶⁾, POLLUX ¹⁷⁾ en CATO ¹⁸⁾, CHARON ¹⁹⁾ en den Styx ²⁰⁾, maar de eer als godheid kenden zij niet. Wij zweren bij ons zelve. En dat is geen ijdele vorm. Een geestelijke zweert of verzekert in verbo sacerdotis „op zijn woord van priester”, omdat zijne priesterlijke waardigheid hem de hoogste verplichting oplegt en alles in zich besluit, wat in zijn ambt en zijn persoon heilig is. Een ridder verpandt zijn ridderwoord, omdat

trouweloosheid voor hem gelijkstaat met een zedelijken dood. Wanneer dus iemand zegt: „op mijn eer”, zweert hij bij al wat hij is en aan waarheid, rechtschaperheid en waardigheid bezit, d. w. z. bij geheel de waarde van zijn persoon voor God en de menschen. Hier nu ontmoeten wij de beteekenis, die wij zoeken. Deze eer is niet de waarde, welke de wereld iemand toekent, maar die hij zelf bepaalt. Als SHAKESPEARE ons wil beduiden, dat wij anderen moeten bejegenen niet zoozeer volgens hetgeen zij zijn, als wel overeenkomstig hetgeen wij zijn, zegt hij: „*Treat them according to your honour*”, — „behandelt hen volgens uwe eer”, d. i. neemt u zelven, niet hen, tot maatstaf. Hiertegen kan men inbrengen, dat menschen zichzelven eene inderdaad valsche waarde toekennen en zich inbeelden te zijn, wat zij werkelijk niet zijn. Deze schatting van zichzelf is dikwerf eigenliefde met een pauwestaart. Niemand behandelt anderen meer uit de hoogte

dan juist hij die de minste waarde heeft. Toch blijft de regel gelden. Immers evenals er een verkeerde en een redelijke eigenliefde bestaat, is er ook een ijdele en een rechtmatige zelfschatting. De eerste is opgeblazen, zonder gehalte en zelfzuchtig; de laatste nederig, werkelijk en waar. Onnoodig is het van die ijdele zelfschatting te spreken. Indien iemand de eer najaagt als het doel zijner handelingen, wordt zij dubbelhartig. Zelfs een goede daad stelt hij niet, omdat zij goed is, maar om de volksgunst te winnen en lof in te oogsten. Dit zelfbewustzijn en deze inachtneming van eigen persoonlijkheid wordt niet enkel in ijdele en ondegelijke karakters gevonden; zelfs grootere en betere menschen kunnen met dit gebrek behept zijn. Bij hen echter is het drijfveer noch doel, maar slechts een wolk van stof, achter de voortwandelende raderen. Overdreven zelfgevoel tracht ijverig goede en oprechte zielen te omhullen. Dit is hare bekoring en kwelling: geven zij toe,

dat zelfgevoel wordt haar gebrek; bieden zij weerstand, het oefent haar in de nederigheid. Want nederigheid bestaat niet in het onbekend blijven met de waarheid. Reikt iemand boven het gemiddelde peil der menschelijke volmaaktheid dan moet hij daarvan wel overtuigd zijn. Of hij sterker is dan anderen, leerde hij in zijne jonge jaren, waarin jongelingen zich met elkander meten. Of hij bedreven is in spel en lichaamsoefening, kan hem niet onbekend zijn. Gaat hij met den palm van kracht of behendigheid strijken, blijft hij naar geest of lichaam overwinnaar, verwerft hij zich onderscheiding op zedelijk gebied, hoe zou hij daarvan onbewust kunnen zijn? De ervaring van elken dag leert hem duidelijker, met welke en hoevele gaven der natuur hij begiftigd is of wat nut hij daaruit voor zijne verstandelijke en zedelijke vorming getrokken heeft. Dit kan hem niet verborgen blijven, al zou hij het willen. Ware ook zijn innerlijk waarnemingsvermogen nog zoo

stomp, zijne oogen en ooren zouden het te weten komen uit de woorden en daden zijner omgeving. Dat alles wekt in den mensch het besef van plicht en verantwoordelijkheid. Wat in de jeugd voegzaam was, is dit niet langer in den mannelijken leeftijd, in rijpere jaren, in den hoogen ouderdom. Wat anderen voegt, voegt daarom niet aan u of mij. Elke positie of stand heeft zijn eigen maat en maatstaf. Wat voor de een de juiste verhouding zou zijn, ware voor anderen te veel of te weinig. Onze stelling of positie wordt geheel bepaald door eene menigte omstandigheden of elementen, waarvan eenige in, andere buiten ons liggen; de zakelijke zijn in ons, de toevallige buiten ons. De som van alles, wat de mensch van nature en door gewoonte is en wat hij op verstandelijk en zedelijk gebied zich eigen maakte benevens geboorte, stand, naam, bezittingen, ambt en dergelijken, leveren te zamen den maatstaf waarnaar bepaald kan worden wat hem past of niet

past. Wat in den een grootmoedigheid is, zou in een ander schrielheid zijn; wat in den een als eerlijke winst kan gelden, mag men allicht in een ander aanzien als afpersing. Een arme kan veel doen, wat voor een rijke eene overschrijding van de regels der betamelijkheid zou wezen. Een man van lage afkomst geniet eene zekere vrijheid, waar iemand van hooge geboorte zijne vrijheid beperkt ziet. Dit wil niet zeggen dat de een om zoo te spreken, moet stikken in zijne waardigheid en de ander zich alle mogelijke vrijheden in taal en manieren kan veroorloven, neen, maar wat de een voegt, voegt daarom geenszins den andere. Het gezond verstand beseft dit van nature en neemt het tot maatstaf van onze handelwijze ten opzichte van ons zelve en anderen. Ziedaar wat wij door „eer” verstaan, en nu vatten wij terstond de beteekenis van eervol en onbetamelijk: *„honour is as honour does”* — „eer is zooals zij doet”.

Om in meer bijzonderheden te schetsen, wat deze „eer” doet, geven wij de volgende hoofdpunten:

I. „Eer” doet iemand uiterst stip zijn in het houden van verbintenissen en beloften, hetzij deze onder woorden gebracht of stilzwijgend in iets anders begrepen zijn. Zij is breed, edelmoedig, vaardig en gaat verder dan waartoe wet en geweten haar strikt verplichten. Gemeen of laag, arglistig of sluw te zijn, zou haar pijnlijker vallen dan welke schade ook te lijden. Sommigen zullen volbrengen, waartoe zij door de wet kunnen gedwongen worden, maar verder gaan zij niet. Zijn zij hun eer iets schuldig, dan zullen zij de schuld niet afdoen, voordat zij worden gemaand; wordt die schuld vergeten, zij betalen haar niet. Hebben zij het arme volk eenige hoop of verwachting op hulp voorgespiegeld, dan voelen zij de verplichting niet, die te verwezenlijken. Bij het sluiten van een koop doen zij met iedere omstandigheid, die hun

bekend en den andere onbekend is, hun voordeel. Zonder juist te liegen trachten zij tot op het oogenblik van betalen de waarde te verkleinen van wat zij noodzakelijk moeten koopen. — „'t Is niets, niets waard", zegt elke kooper, maar is hij heengegaan, dan snoeft hij op zijne slimheid. Als sommigen te laat bemerken, dat zij onverstandig eene belofte deden, die op eigen schade uitloopt, trachten zij die van zich af te schuiven. „Eer" zal die belofte houden, al valt het ook nog zoo zwaar. REGULUS ²¹⁾ beloofde naar Carthago terug te keeren; hij beloofde niet, zijne landgenooten kneedbaar te maken.

II. „Eer" doet den mensch trouw zijn in het bewaren van geheimen; daarom ziet hij niet gaarne, dat ze hem worden toevertrouwd. Geheimen zijn als roodheete ploegscharen ²²⁾; alleen heiligen kunnen zich veilig daartusschen bewegen. Geheimen niet te schenden, terwijl men blootstaat aan een kruisvuur van ondervragin-

gen en aan een nieuwsgierigheid, waarvan heel de wereld brandt, is niet gemakkelijk.

III. „Eer” brengt den mensch tot grootmoedigheid in het vergeven en vergeten van krenking en ondankbare bejegening. Haar geheugen is trouw omtrent alles wat goed en edel, maar zwak voor alles wat slecht en laag is. Kleine spijtigheid, wraakgevoel, lage wedervergelding, heimelijke verbittering, afgunst en venijnigheid in woorden of daden, worden door haar als door bezwering uit een edel gemoed verbannen. Mannen van eer gedragen zich vooral grootmoedig jegens hen, door wien zij onwaardig behandeld zijn. Deze ondervinden een behandeling, niet zooals zij verdienen, maar waarop zij het minst aanspraak mogen maken. De *lex talionis*, de wet der wedervergelding, bestaat voor de „eer” hierin, dat zij kwaad met goed, vijandigheid met vriendelijkheid vergeldt. De wereld noeme dit gebrek aan menschenkennis, maar „eer” is wijzer dan de wereld en even sterk als wijs.

IV. „Eer” doet ons iedereen met achting bejegenen, maar vooral de minderen in rang, beschaving of maatschappelijken stand, zooals de armen, de dienstboden of hen die op een of andere wijze afhankelijk zijn. Zij vleit de grooten niet en is geenszins trotsch tegenover onaanzienlijken, doch waardeert altijd wat er achtenswaardigs en oprechts gevonden wordt onder den groven kiel zoowel als onder het deftige kleed. Zij behandelt allen als koningskinderen, omdat zij in hen, ondanks verschil van kleederdracht en maatschappelijke ongelijkheid, de natuur en waardigheid des menschen erkent. „Een mensch toch is waard wat hij waard is in de oogen van God en niets meer”. En zelfs hen, die hunne waardigheid verbeurden, zal zij bejegenen met eene hoffelijkheid, welke beter dan de scherpste woorden het bewustzijn in hen wekt hunner mindere waarde. „Eer” handelt krachtens haar natuur eervol; zij is gelijk het licht der zon, jegens allen dezelfde, niet om

hetgeen deze zijn, maar om hetgeen zij zelve is.

V. „Eer” verheft den mensch boven alle persoonlijke bedoelingen en belangen, als het algemeen welzijn mede in het spel komt. Van een grooten heiden is gezegd, dat hij was *indocilis privata loqui* ²³); dit kan men zóó verstaan, dat hij er niet toe kon gebracht worden over iets anders te spreken dan over zaken van algemeen belang.

VI. Ten slotte: „eer” brengt in ons een zekere verontwaardiging te weeg, zoo dikwerf de waarheid verwrongen wordt. Dubbelzinnige woorden, tweeledige redeneeringen, gezochte onduidelijkheid, gemaskerde leugens kan zij niet uitstaan. Zij is zoo nauw aan waarheid verwant, dat zij liever, zelfs ontijdig, de waarheid zegt dan die te verzwijgen. Waarheid zal immer voor zichzelf opkomen. Gelijk een vallende bom kan zij ontsteltenis teweegbrengen en alles overhoopwerpen, maar op den duur is de waarheidlievendste man ook de bruikbaarste

en meest bevriend, ook met hen, die zich aan zijne waarheidsliefde geërgerd hebben. Door te meenen wat gij zegt en te zeggen wat gij meent, wint gij ten laatste zelfs uwe vijanden. „Eer” maakt geen omweg, en ook vijanden slaat zij de wapens uit de hand.

Nu kan daaronder wel de hoogmoed schuilen, zooals wij zien bij de Farizeërs; want ook in het beste dringt de eigenliefde binnen, die, wordt zij niet beteugeld, vol verkeerdheden is; maar dit neemt niet weg, dat de „eer” enkel bewustzijn wezen kan van wat edel en waar is, en prikkelen tot het edelere en meer ware in woord en daad; in dit geval handelt zij uit ijdelheid noch uit eigenbelang, maar enkel om zichzelf. De overtuiging van een oprecht man, dat hij rechtschapenheid bezit en zich niets te verwijten, over niets te schamen heeft — „*nil conscire nulla pallescere culpa*”, ²⁴⁾ kan zeer goed zonder eenigen hoogmoed bestaan.

Tot dusverre zeiden wij, hoe de „eer” han-

delt; wij hebben nog niet durven bepalen, wat zij is. Wij zullen het beproeven, hoewel wij ons daardoor wellicht aan gevaar blootstellen, den talrijken wijzen dezer wereld den handschoen toe te werpen.

Het komt ons voor, dat „eer” de volmaaktheid is der deugden in de natuurlijke orde, zooals liefde de volmaaktheid is der deugden in de bovennatuurlijke orde. En wij moeten aannemen, dat de bovenbouw of bovennatuurlijke deugd niet vast zal staan, indien zij niet gegrond is op den natuurlijken vierhoek der cardinale deugden. Christelijke taal, vrome gemoedsbewegingen, voorstellingen van volmaaktheid en godsvrucht, in de verbeelding ontstaan, stijgen en verdwijnen licht als een zeepbel, indien zij niet rusten op dien hechten natuurlijken grondslag. De deugden der natuurlijke orde zijn: ten eerste voorzichtigheid, die de juiste verhouding van stand en gedrag kent en bepaalt; ten tweede rechtvaardigheid, die aan ieder geeft wat hem

toekomst en zelfs meer dan dit, want rechtvaardigheid is niet enkel de dingen met rechtvaardigheid doen, maar ze doen zooals een rechtvaardig man ze doen zal d. w. z. met een rechtvaardig oogmerk en maatstaf en op een rechtvaardige wijze; de rechtvaardigheid van den rechtvaardige is niet alleen onpartijdig, maar toegevend en fier! Op de derde plaats matigheid, die hartstochten, neigingen en verlangens naar alles wat genoeglijk, streelend en zoet is voor het eigen ik in al hunne vormen, zoo bezeugelt en onderwerpt, dat zij den mensch onbaatzuchtig maakt. En eindelijk sterkte, waardoor men zichzelve afgestorven, bereidwillig het lijden aanvaardt en zich opoffert voor waarheid, rechtschapenheid, grootmoedigheid en het algemeen welzijn. Uit dit viertal ontstaat wat de oudheid virtus noemde, en virtus betekent niets anders dan kracht en moed in een graad, die heldhaftig is en aan voorzichtigheid, rechtvaardigheid, matigheid en sterkte de kroon

opzet van de heerschende kracht, welke de gewone maat overtreft. In de bovennatuurlijke orde zou deze virtus de liefde zijn, de band der volkomenheid en de volheid der kracht in de zelfopoffering en het martelaarschap.

Vast karakter.

en man van een vast karakter blijft zichzelf gelijk, is niet ongestadig, maar steeds dezelfde. Wie iemand vast van karakter noemt prijst hem, omdat die hoedanigheid altoos, of ten minste naar zuiver spraakgebruik, in goeden zin genomen wordt. Wie van iemand zegt dat hij geen vastheid van karakter heeft, laakt hem, want daardoor wordt gewezen op een soort van gebrek aan waarheidsliefde in daden, op onbestendigheid en zwakheid, op gemakkelijheid van onder invloed te geraken of te zwenken uit eigenbelang. ARISTOTELES beweert, dat de mensch maar op ééne wijze goed kan zijn, doch slecht op velerlei wijze. Door vastheid van karakter

verstaan wij dus het zich gelijk blijven van goede menschen en door onvastheid van karakter de onbestendigheid van slechte of niet geheel goede. Van iemand zeggen: hij is verhard in het kwaad, is hem vergelijken bij het pikzwarte origineel.

Naar zijn afleiding beteekent het woord *consistency* aaneensluiting, samenhang; door een innerlijke wet namelijk hangen de dingen aaneen, de mensch houdt zich om zoo te spreken samen. De Grieken noemen dat „vierkant.” TENNYSON zegt van WELLINGTON, den ijzeren hertog: „Hij stond vierkant tegen het geblaas van alle winden”, he stood four square to all the winds that blew ²⁵). De Romeinen zeggen: *totus teres atque rotundus* ²⁶) — een rond man. — Met uitzondering van 's menschen zedelijke natuur heetten zij alles vierkant: letters, verzen, redevoeringen en zelfs de lichamen, maar niet den geest. Wij gebruiken beide overdrachtelijke uitdrukkingen; immers een slechte

regeering teekenen wij aldus: „Zij plaatst ronde mannen in vierkante gaten en vierkante mannen in ronde” ²⁷).

Vastheid van karakter is eene deugd; zij kan nochtans ontaarden in een gebrek of ziekelijkheid.

Om als deugd te kunnen gelden, dient het karakter gevormd te zijn rondom een waarheid als middelpunt, moeten ook de aanwassende eigenschappen met die waarheid innig samenhangen en als 't ware één geheel uitmaken, of om het duidelijk te zeggen: van die waarheid moeten zij zich uitbreiden zooals van het hart van een eik de jaarringen in den groeienden stam. Bij een ernstigen wil kan het voor een man, die in den kring eener wijsgeerige, zedelijke of godsdienstige waarheid is opgegroeid, niet moeilijk zijn vast van karakter te worden. Geheel zijn geest is gevormd om een middelpunt, dat onwrikbaar vaststaat. En de vastheid van deze grondwet zijns levens geeft aan zijne zedelijke daden, wat eene onomstootelijke

waarheid aan het bespiegelend verstand geeft: een vasten, onveranderlijken regel. Doch die vastheid wordt vooral door den wil verkregen. Menigeen is groot naar den geest en wezenlijk klein op zedelijk gebied; intellectueele grootheid hangt voornamelijk af van het verstand, zedelijke grootheid van den wil. Toch kan de krachtigste wil het karakter geen vastheid geven, indien het verstand met zichzelf in tegenspraak komt of zich niet gelijk blijft. Een verward brein gaat nooit tweemaal denzelfden weg; het dwaalt af en verliest zich in tegenstrijdigheden en doet altijd wat HOTSPUR bij SHAKESPEARE wenschte ²³⁾ te doen „divide himself and go to buffets”, „zich verdeelen en zich muilperen geven”. Wat men niet kent, kan men niet willen. Eerst behoort een zaak het voorwerp te zijn van het verstand, voordat het een voorwerp kan worden van den wil; want willen is een beraden en stellig besluit van verstand en wil samen. Beraadslaging

en vereeniging van geestelijke en zedelijke krachten vormen vastheid van karakter. Eenigen hebben van nature een helderder brein en sterkeren wil dan anderen en zijn dezen daardoor veel voor.

Toch is vastheid van karakter geen aangeboren, maar een aangekweekte deugd en wel van langzamen wasdom. Welke zijn dan de noodzakelijke voorwaarden om haar te verkrijgen? Juiste en hechte grondbeginselen van geloof en zedelijkheid; oprechtheid, wars van alle dubbelzinnigheid en aanmatiging; eenvoud, en derhalve afkeer van elk driftig bejag naar velerlei zaken; zuiverheid van meening, die geen menschenvrees kent noch zeer gesteld is op de zoetsprakige en veel schoons belovende wereld; eindelijk tevredenheid in de rust van een goed geweten. Voeg daarbij de noodige mate van achting voor zichzelf om niet naar volksgunst te streven; van geestkracht om zich niet te laten verblinden door de begoocheling

der vleierij en bewondering; van moed om ook een pijnlijken plicht te vervullen of in den strijd voor waarheid en recht niet af te deinzen. Zulk een karakter zal steeds groeien tot een dicht aaneengesloten geheel en in volkomen overeenstemming met zichzelf. Wat het innerlijk is, zal het ook uiterlijk wezen, en wat het uiterlijk schijnt, zal het inwendig zijn. Zijne woorden zijn zijne gedachten, zijne gedachten en woorden hebben gelijke waarde, en de daden stemmen daarmede overeen. Zoodanig karakter is altijd hetzelfde, en in welke omgeving het zich ook bevinde, vlek noch kleur neemt het van anderen over, maar laat zijn eigen stempel of zelfs zijn vollen invloed op hen werken.

Wellicht vraagt men: Wie heeft ooit dat ideaal bereikt? Velen, naar wij hopen; nochtans voorbeelden aan te halen is niet gemakkelijk, tenzij men ze ontleent aan hoogere sferen, buiten den gezichteinder van ons, gewone sterfelingen. Bepalen wij ons derhalve tot de ge-

wone voorbeelden hierbeneden. Hoe weinigen blijven tot het einde huns levens getrouw aan hunne overtuiging of het karakter, waarmede zij hun loopbaan begonnen! De jongere PITT ²⁹⁾ bijvoorbeeld, na in zijn eerste ministerie lange jaren een breede en nationale staatkunde gevolgd te hebben, verzette zich in zijn tweede tegen elke hervorming. Sir FRANCIS BURDETT ³⁰⁾ begon als de gevaarlijkste en geweldigste Radicaal en stierf als Tory ³¹⁾ van den ouden stempel. Sir ROBERT PEEL ³²⁾ bestreed eerst de vrijverklaring der Katholieken en verdedigde de graanwetten, later zette hij de Emancipatiebill door en schafte de graanwetten af. Mr. GLADSTONE ³³⁾ begon als een aanhanger der Tories op kerkelijk en staatkundig gebied; wie kan zeggen hoe hij eindigen zal? Eéne staatskerk heeft hij afgeschaft en mogelijk dankt hij ook de twee andere af. En wat zijn Toryschap betreft, daarvan is Mr. BRIGHT ³⁴⁾ — een Radicaal — peetoom geweest. Men beschuldigt

LORD BEACONSFIELD ³⁵⁾ als Radicaal begonnen en als lid der Tories geëindigd te zijn. Evenwel is hij niet zoo veranderlijk geweest als andere groote mannen. Hoe onstandvastig deze allen uiterlijk ook schijnen, is er toch misschien een doorlopende draad te vinden, die het einde huns levens met het begin vereenigt; die mannen namen nieuwe premissen, een nieuwe stelling in hun geest op; in dat geval kan hun einde wezenlijk beschouwd worden als rechtstreeks te zijn voortgevloeid uit hun begin. Niet hij is onstandvastig van karakter, die om deugdelijke redenen verandert van gevoelen en richting. Hij zou veeleer onstandvastig zijn, indien hij duidelijk inzag redelijkerwijze te moeten veranderen en toch zijne vroegere meening vasthield. Eenigen zijn als een leger, dat onwrikbaar zijn stelling behoudt; gij kunt voorspellen wat zij doen zullen. Anderen gelijken een vliegende colonne, waarvan richting en beweging zich niet vooruit laten bepalen. Wel-

licht zijn laatstgenoemden, hoezeer de schijn tegen hen is, toch evengoed standvastig als zij, die de eerste beginselen en de eenvoudigste waarheden tot grondslag nemend, daarop geheel het wetenschappelijk gebouw van natuurlijke of godsdienstige waarheden met zijn eenheid, harmonie en volheid optrekken. Zij zijn dus niet veranderd noch in tegenspraak gekomen met zichzelf of hun verleden. Zij hebben alleen maar hunne kennis door voortdurende aanwinst vermeerderd en door gelijkmatige ontwikkeling de grenzen hunner overtuiging uitgebreid.

In zoover is vastheid van karakter een deugd. Op welke wijze kan zij ooit een ondeugd zijn? Op zichzelf beteekent een vast karakter uitsluitend goed noch kwaad; het kan beide zijn, zooals het *meritum* in het Latijn. Maar hoe kan toch vastheid van overtuiging, van karakter of van een jarenlang volgehouden gedrag, een gebrek worden? Telkens wanneer iemand

voor de redenen, die eene verandering billijken of eischen, doof blijft, is hij karakterloos ten opzichte van de eerste wetten der waarheid. Indien hij dus tot dan toe naar de stem van de rede en zijn geweten trouw luisterde, is hij nu in tegenspraak met zijn vroegere persoonlijkheid. Handelde hij reeds voorheen niet volgens de wetten, die ons zedelijk bestaan regelen, dan is hij standvastig of liever hardnekkig in zijne onoprechtheid. En zulk eene standvastigheid is een ondeugd in den hoogsten graad. Standvastig zijn in iets, wat tegenstrijdig is met hetgeen de rede duidelijk leert en het geweten voorschrijft, noemen wij oneerlijk, valsch, onzedelijk. Als wij van iemand zeggen, dat hij geen beginselen heeft, dan bedoelen wij daarmee, dat hij eene regeeringloosheid is in zichzelf. Daar zijn in hem wetten, regelen, heerschappij noch gezag om hem te steunen in het goede of af te houden van het kwaad. Belang, hartstocht of verleiding richten zijne

handelwijze. Hij is zichzelf geen meester. De vastheid van karakter in een slecht man is hardnekkige boosheid en in een onoprecht man hardnekkige onoprechtheid. Het is de voortdurende van een slecht leven, en voortdurende hardnekkigheid in het kwaad is de ondeugd in den overtreffenden trap. Wij willen hopen, dat de zoodanigen gemakkelijk te tellen zijn.

Er is evenwel nog een vastheid van karakter die men ziekelijk zou kunnen noemen. Sommigen willen nimmer iets doen, wat zij te voren nog niet gedaan hebben. Het zou niet overeenkomen met hun verleden en strijdig zijn met hunne begrippen. Het gaat hun zooals den chineeschen kleermaker, wien, naar het verhaal luidt, een jas besteld werd zonder lap op den elleboog van de mouw — zulk een oorspronkelijke mouw was in het Hemelsch Rijk nog nooit gezien. Onder eenige personen, voornamelijk van de stijve en kiesche school der goedheid, heerscht een waanwijze eenvormigheid, een soort van

kieskeurige regelmatigheid op zedelijk gebied. Hun leefregel luidt: „Zooals het vroeger was zoo nu en in alle eeuwigheid, Amen”, en zij verzetten zich tegen nieuwe uitvindingen, verbeteringen en nuttige ontdekkingen, al zijn deze nog zoo goed; immers dat zijn maar nieuwigheden, die niet strooken met hunne gewoonten en de oude sleur. Aan deze beminnelijke stijfhoofdigheid hebben wij menig belangrijk overblijfsel van oude gebruiken te danken, die den stempel dragen van het lang verleden en wel schilderachtig kunnen zijn, maar ook bedroevend lastig, zooals bijvoorbeeld: verouderde spelling, gothische opschriften en de ijzige avondklok, die op het feest van Maria Boodschap het vuur in den haard voorgoed uitluidt, al daalt de thermometer nog zoo laag ³⁶).

Hoovaardij.

oovaardij is het ongeregeld verlangen naar eigen volmaaktheid. Een geregeld verlangen naar volmaaktheid is niet alleen bestaanbaar met nederigheid, maar ligt daarin opgesloten; nederigheid immers maakt dat zich iemand zijner eigene voortreffelijkheid onbewust is en wekt in hem de begeerte naar de volmaaktheid, die hij meent niet te bezitten. Doch is er ongeregeldheid in dit verlangen dan druischt het aan tegen den ootmoed en de rede; de beweeggronden zijn verkeerd, het verlangen is van goed slecht geworden. In dat geval wenschen wij de volmaaktheid niet om haar zelve, doch om ons zelve, d. w. z. om eer, voordeel, om hoog boven anderen uit te mun-

ten of om de glorie, waarmede zij ons omstraalt.

Voortreffelijkheid in den hoogsten graad en van iedere soort noemt men volmaaktheid. Zij is velerlei. Er is eene godsdienstige volmaaktheid, en een ongeregeld verlangen daarnaar wordt geestelijke hoogmoed geheeten. Dit zou ons echter op het gebied der godgeleerdheid voeren en in bijzonderheden doen treden, die hier minder op hare plaats zijn. Wij kunnen op dezen hoogmoed terloops de aandacht vestigen door een Farizeër tegen zichzelf te laten getuigen. Wanneer iemand den goeden naam van een nabuur wil vermoorden, dan noemt hij hem een Farizeër, wat in zijn mond een huichelaar, een bedrieger, een bepleisterd graf beteekent. Nochtans waren er zoowel goede als slechte Farizeërs. Men vond er onder hen, die eene strenge levenswijze volgden en stipt hun plicht betrachtten. Zoover wij weten waren sommigen rechtschapen en rechtvaardig, de

meesten echter vol geestelijken trots en leefden afgescheiden van andere menschen als van melaatschen. Dat heeft aan het woord „Farizeër” zijn „ongunstige beteekenis gegeven. Maar wij moeten wel bedenken, dat niet allen even slecht waren, en eenigen nog geen hoogen graad van boosheid hadden bereikt. De ziekte van het Farizeïsmus had haar begin, verloop en hoogste punt. In den aanvang zullen de Farizeërs wel zoo geweest zijn als menig onzer, namelijk behept met de gewone gebreken van bewondering voor zichzelve, zelfbehagen, rustelooze vitzucht ten opzichte van den naaste. Hierdoor werden zij in 't einde scherpziend voor eens anders feilen en zoo blind voor hunne eigene, dat zij daarvan zelfs geen bewustzijn hadden. Dit geldt ook van het Farizeïsmus der nieuwe wet; want daar zijn ook nu Farizeërs evengoed als vroeger. Maar wij laten nu dezen hooger en vorm van hoovaardij ter zijde en keeren tot moeder de aarde terug.

Men zegt dat trotschheid zeven kinderen heeft: een niet prettig huisgezin en slechte bureu. Zij heeten: roemzucht, pralerij, eerzucht, aanmatiging, huichelarij, hoofdigheid en verachting van anderen. Deze allen schieten uit één wortel en vormen den eersten graad van den stamboom der familie. Wij merken in het voorbijgaan op, dat hoogmoed en ijdelheid niet hetzelfde beteekenen. Ijdelheid kan prat zijn zelfs op niets; ijdelheid is immers holheid, leegte; maar hoogmoed is niet hol of leeg en het zelfbehagen van den hoogmoedige bestaat juist in het welgevallig beschouwen van eigen voortreffelijkheid. Alle andere zonden nemen toe door kwaad, hoogmoed vindt zijn voedsel in het goede te doen. Niet dáárom wordt hij ijdele glorie genoemd, omdat hij niets heeft waarop hij roemen kan, maar wegens zijn ziekelijk zelfbehagen, dat tot schandvlek maakt hetgeen eene eer kon zijn.

Velen zijn trotsch op datgene, waarop zij geen aanspraak kunnen maken en waaraan zij deel noch part hebben, bijvoorbeeld op hunne geboorte en erfelijke titels. ARISTOTELES zegt, dat de nakomelingen van mannen als PERICLES op weg zijn domooren en die van mannen als ALCIBIADES krankzinnigen te worden. Wat daarvan zij, zeker is het dat de nakomelingen van die mannen even trotsch op hen waren als zij in verdienstelijkheid jegens den staat of in persoonlijke waarde ver bij hen achterstonden. Toch is er iets in deze trotschheid, wat niet afkeurenswaard mag heeten. Het houdt iemand van lage handelingen terug en zet hem niet enkel tot het goede aan, maar zelfs tot het goede in hooger en graad. Spartam nactus es, Spartam exorna: ³⁷⁾ *eenmaal in Sparta aangeland, zoo strek het tot eer.* Gij zijt in Ierland of in Engeland geboren; welnu, strek uw land naar best vermogen tot eer. De H. Paulus zeide „burger van geen geringe stad”

te zijn. Het besef „vrijgeboren” te heeten, gaf hem moed en geestkracht in het dreigend gevaar. Dat noemt men gepasten trots, gegrond als hij is op de goddelijke voorzienigheid.

Er is een andere soort en wel van minder edelen trots, dien wij geldtrots — „*purse pride*” — noemen. Is 't reeds onverstandig genoeg zich te verheffen op hetgeen wij zijn, hoeveel onverstandiger is het ons te verhoovaardigen op hetgeen wij bezitten? Hij moet wel een zeer bekrompen verstand en een heel klein hart hebben, die zich opblaast om hetgeen hij is in 't boek van zijn bankier. Dit alleen heeft hij op zijn buurman voor, dat hij meer geld kan uitgeven. Wie weet of hij in geestbeschaving en zedelijke vorming niet bij zijn jager achterstaat. Op school was hij een domkop, op de universiteit een luiaard, in 't leven is hij een beuzelaar en in alles een onbeduidend man, in den omgang volstrekt geen sieraad, in 't openbaar leven eene nulliteit.

Maar hij is rijk, en op zijne geldzakken staande heeft hij het gevoel, met hoofd en schouders boven anderen uit te steken. Wel hem, als hij niet zelfzuchtig wordt, ongevoelig voor het lijden van den evenmensch of onmeedoogend jegens hen die zijne hulp inroepen. Weinigen zijn rijk en nederig tevens. Rijkdom die niet onder den invloed van zedelijke beschaving staat, vervult een gemoed met trotschheid van een eigen stempel; een rijke van die soort zondert zich af van anderen en al veracht hij hen niet, toch vergeet hij in wetenschappelijk en zedelijk opzicht te moeten onderdoen voor hen, op wie hij in zijn eigenwaan uit de hoogte neerziet.

Er is nog een andere hoogmoed, die men „hoovaardij des levens” noemt. Wij voelen als ’t ware de beteekenis van dit woord, toch heeft het veel in, daarvan een bepaling te geven. De duidelijkste is wellicht deze: kloekheid van geest, gezondheid des lichaams, weelderige

levenskracht, tijdelijke voorspoed, tevredenheid over zichzelf wat het verleden, zelfbehagen wat het tegenwoordige en zelfvertrouwen wat de toekomst betreft, onbeperkte vrijheid en zelfgenoegzaamheid in denken en handelen — dit alles werkt samen tot eene geestgesteldheid, die tot zelfvergoding voert, en dat is de vergoding van den hoogmoed, de hoogmoed op zijn troon. Deze soort van trots heerscht soms in mannen, wier zedelijk leven in zoover de wereld dit zien kan, onberispelijk is. Het is een verrezen Heidendom.

Voorbeelden daarvan zijn echter zeldzaam. Zelfvergoding vindt men niet dikwerf zonder *eigenzinnigheid*, en *eigenzinnigheid* is de bron van teugelloosheid en geweld. In dat geval is de wil zijn eigen wet en zijn eigen wetgever; teugelloosheid is zijne wetgevende, geweld zijne uitvoerende macht. Zulke karakters houden op menschelijke karakters te zijn. Zij worden onnatuurlijk slecht en ten laatste duivelsch.

Stuit hun trots op tegenstand dan gaan zij aanvallend te werk; ondergaat hij een nederlaag, dan slaan zij over tot kwaadaardigheid; wordt hij aan de kaak gesteld, zij leggen alle schaamte af. Zulk een trotschaard, die al het zedelijkheidsgevoel van den mensch trotseert, is een verschrikkelijk schouwspel. Het is de menschelijke natuur in hare verdorvenheid, die, om zoo te spreken, subliem wordt in het kwaad en een soort van populaire vereering uitlokt; want „Satan vordert soms vereering om zijn troon van vlammen.”

Maar laten wij tot het gewone leven terugkeeren. Wat is „hoogmoed des geestes”, dien wij in eenige overigens goede menschen aantreffen? Hij is dan aanwezig, als iemand gelooft of zich inbeeldt grootere geestesgaven te bezitten dan zijne evenmensen en in die gedachten behagen schept. Het is zijn lust dit aan anderen te laten voelen, en hij verlaat zich zoo vast op zijne vermeende meerderheid, dat

hij allen uit 't veld hoopt te slaan. Maar menschen van zeer hooge geestvermogens zijn zich gewoonlijk onbewust die te bezitten. Het is geen teeken van groothed van geest anderen te minachten. Een groote geest houdt het voor uitgemaakt, dat andere menschen hem meer of minder evenaren. Aanmatiging, pralerij met kennis, den meester spelen en zijne bekwaamheid uitstallen, dit alles geeft derhalve geen blijk van groote zielsvermogens. Van een zekeren hoovaardigen doctor zeide men: „Hij is van het pauwenras”. Dergelijke trotschaards zetten steeds eene hooge borst. In de wapenkunde spreekt men van „de pronkende pauw”. Groote geesten hebben geduld met hen die traag van begrip zijn en den bal wel eens misslaan. Zij verbergen zich. De hoogmoedige van geest plaatst zich overal op den voorgrond en pijnigt. In zijn huis mag geene andere meening heerschen dan de zijne. De Romeinen noemen zulk een man *Decretalista*. Hij heeft het laatste woord;

hij beslist. Wie met hem in gevoelen verschilt, is of een onkundig of onbevoegd persoon of beide. Maar hier moeten wij eindigen.

Het verschil tusschen ijdelheid en hoogmoed is dus duidelijk. De ijdelheid richt onder de menschen schade, de hoogmoed verwoestingen aan. IJdelheid begaat dwaasheden, hoogmoed bedrijft zonden. Over ijdelheid kan men veilig lachen, hoogmoed is immer te vreezen, en wordt hij gekwetst, hij is verschrikkelijk in zijn toorn. Door hoogmoed vallen de engelen, en met hoogmoed staat niemand op van den val.

IJdelheid.

at men den ouden Grieken en Romeinen ook ten laste legt, dom waren zij niet. Hunne onderscheidingsgave op zedelijk gebied blijkt reeds uit hunne overdrachtelijke uitdrukkingen. Een ijdel man werd in Athene „opgeblazen” of „hol” — *χαῦρος* — genoemd, en ijdelheid heette daar „opgeblazenheid” of „holheid” — *χανρότης*. — In Rome sprak men van „leeg”, — *vanus* v. *vaco*, leeg zijn en ijdelheid werd „leegte” genoemd — wij denken als vanzelf aan blazen, bobbels, windbuilen. Die leenspreuken waren juist. Windbuilen toch, bobbels en luchtblazen kunnen eene groote middellijn hebben en eene ontzaglijke grootte. Maar met dat al zijn zij toch niets anders dan leegte als in een vlies of in een bruin papieren zak.

Het eerste kenteeke dus van een ijdel persoon is leegte; hij bevat niets. Het tweede is aanmatiging; hij schijnt van zekere gehalte te zijn en iets in te houden, doch is maar buitenkant. Geef hem een speldeprik en hij zakt ineen. BERKELEY'S ³⁸⁾ stelsel was dan ook al vóór BERKELEY bekend. SALOMON, zijn voorganger, zeide immers reeds: „*Vanitas vanitatum, omnia vanitas* — ijdelheid der ijdelheden, alles is ijdelheid.” De wereld is ledig en de moeder van elke leegte: louter een vlies of een zeepbel met prismabeelden, die enkel in ons waarnemingsvermogen bestaan en dus ons brein bedriegen.

Daar de wereld nu louter leegte is in een blaas, mogen wij wel wat toegeefflijk zijn voor ijdele menschen. Leegte is zeker onschadelijk en breekt geen knoken stuk. Zijn ijdele menschen niet wezenlijk de kinderen van deze algemeene leegte? Veel kan men ter hunne verontschuldiging bijbrengen. Meestal zijn zij onscha-

delijk, maar niet altoos, want een ijdel mensch kan uit zucht naar eigen glorie zichzelf en anderen in 't verderf storten. Daar zijn er wel, wier zonderlinge, ijdele lichtzinnigheid ons doet lachen, doch daar worden er ook gevonden die ons bedroeven, wijl zij zooveel afbreuk doen aan de waardigheid der menschelijke natuur.

IJdelheid heeft steeds eenig ideaal voor den geest; zij wenscht een of andere voortreffelijke eigenschap te bezitten. Blijft deze buiten haar bereik, dan verlangt zij toch de meening te wekken, dat zij ze bezit. Daarom worden onder de armen weinig ijdele menschen gevonden; want de armen hebben zelden zelfbewustzijn genoeg om daarbij nog idealen te koesteren. Ook menschen van hoogere beschaving, zijn gewoonlijk niet ijdel, omdat niemand beter weet dan zij, wat zij waard zijn en wat hun ontbreekt.

Beide klassen, hooger beschaafden en onbeschaafden, zullen eerder hoogmoedig dan ijdel

zijn; hoogmoed is een ernstiger en mannelijker gebrek, dat niet uit leegte ontstaat. Hiervan kunnen wij nu niet spreken. IJdelheid is meer een ondeugd van half beschaafden, die genoeg gelezen hebben om zich idealen te vormen. Er zijn vele soorten van idealen: heilige, heldhadtige, staatkundige, letterkundige. Velen kleeden zich volgens hun ideaal, anderen zien erin als in een spiegel. Daar die ijdele menschen het echter nog niet zoover gebracht hebben, dat zij zijn wat zij in 't oog van anderen wenschen te zijn, „doen zij zich voor”; bij ons eene gangbare uitdrukking. Aanvankelijk brengt de afstand die er is, tusschen hetgeen zij zijn en hun ideaal, een onbehaaglijk gevoel in hen te weeg, wanneer men hen prijst en looft; omdat echter de lof zoo zoet is, keert de kalmte van lieverlede terug, en zij komen er eindelijk toe, dien lof te beschouwen als iets dat vanzelf spreekt en voelen zich gekrenkt, wanneer hij hun onthouden wordt.

Een verdeeling maken tusschen ijdelheid van mannen en ijdelheid van vrouwen kunnen wij niet; want de vreemdste verplaatsing komt daarbij voor: de vrouwelijke ijdelheid wordt dikwerf bij mannen en de mannelijke bij vrouwen gevonden. Wij moeten haar onderscheiden in: hoogere en lagere ijdelheid.

Tot de hoogere behooren: grootsch zijn op hooge geboorte en oud geslacht, op vriendschap met de grooten dezer wereld, op natuurlijke redenaarsgaven, op vorming en beschaving, op belezenheid, op taalkennis en geleerdheid, op overwicht van invloed, op gezag dat vrijwillig wordt verleend of werkelijk verdiend is, op geluk in een wedstrijd, op het welslagen in letterkunde, op het talent om met menschen om te gaan en zaken te behandelen en dergelijken.

Tot de lagere soort worden gerekend: ijdelheid, die op allerhande wijzen met rijkdom praalt, ijdelheid die met een zelfbehagen van duizenderlei vormen eigen gestalte of voorkomen

bewondert, ijdelheid die zich vol zelfbedrog ten toon stelt, de persoon van aanzien speelt, en dan nog ijdelheid van hen, die hunne meerderheid gevoelen en laten gelden onder lieden van kleiner bevattingsvermogen, mindere beschaving, eenvoudiger in stand of levenswijze. Eenigen kunnen de tegenwoordigheid van personen, die in iets boven hen uitmunten, niet verdragen. Zij hebben geen rust, voordat zij aan zulk een gezelschap ontsnapt zijn en zich bevinden onder kleinere lieden, die hen niet in de laagte houden. „In het land der blinden is éénoog koning” en onder onontwikkelden de halfgeleerde Mijnheer Orakel ³⁹).

Wij hebben gezegd dat onder de verschijningen van ijdelheid eenige bespottelijk, andere bedroevend en weer andere verderfelijk zijn. Wij zullen daarvan eenige voorbeelden geven.

Zoo vindt men belachelijke ijdelheid bij parvenu's; ik bedoel personen die van armoede schielijk tot rijkdom zijn gekomen en dan de

eenvoudigheid hunner armere dagen afleggen. Die ijdelheid toont zich vooral in alles te overdrijven: zij schaffen buitensporige meubels aan, houden van schreeuwende kleuren, gaan opzichtig gekleed, pralen en pronken, zijn vol druktemakende hoffelijkheden, branden van verlangen uitgenoodigd te worden, kortom, overdrijven alles. Die luidjes zijn over 't algemeen goedhartig, en het ontgaat hun ten eenenmale, dat duizenden oogen op hen gevestigd blijven, en zij voortdurend een voorwerp zijn van heimelijken spot. Dit geldt eveneens van hen, die na lang te hebben uitgezien naar Grosvenor Square ⁴⁰), eindelijk worden toegelaten in de groote wereld. Het is te veel voor hen; zij worden door eene duizeling bevangen en vereren die wereld met eene wereldschgezindheid die men bij wereldlingen van oude dagteekening vergeefs zal zoeken. Verraadt wierookgeur den koster, hen vergezelt overal de geur van de groote wereld, en daaraan bemerkt de lage

stand, dat zij in hoogere kringen hebben verkeerd. Of dit altoos gemakkelijk is voor hunne neven en nichten van kleine plaatsen of voor hunne arme bloedverwanten, weten wij niet met zekerheid. Het is ongetwijfeld gemakkelijk voor hen, die zij 't minst gaarne ten hunnen koste zouden zien lachen. Ondanks dit alles is het eene onschadelijke ijdelheid, welke geen gebod der kerk overtreden en geen vlieg kwaad zou willen doen.

Zoo onschadelijk is de pijnlijke ijdelheid niet. Het kan niet gemakkelijk heeten mannen of vrouwen te zien, die door ijdelheid in kleeding, manieren, woordenkeus, stembuiging, uitspraak, gebaren, zonderlingheid en opzichtig zelfbehagen zich aan aller oogen ten toon stellen. Hoevele mannen zouden allernuttigst kunnen zijn en werkelijk groot, indien zij eenvoudig wilden wezen en geen ander ideaal voor oogen hadden dan het gebied van den plicht, in het licht des gewetens en door een onbeneveld oog beschouwd.

Hoe menige vrouw maakt zichzelve onuitstaanbaar in gezelschappen, is een last voor hare vriendinnen, onverdragelijk voor hare dienstboden, terugstootend jegens allen die onder haar staan, en dat alles door haar eigen persoon ten toon te stellen, waardoor zij de toeschouwers onophoudelijk dwingt niet te vergeten, dat zij beter is opgevoed, mooier gekleed gaat, meer uiterlijk heeft of van fijner leem is gevormd dan anderen! Er bestaat nog eene ijdelheid erger dan deze. Sommigen willen nooit om inlichting vragen, omdat zulk een vraag eene bekentenis is, dat zij 't een en ander niet weten. Vertelt men hun iets, dat zij niet wisten, dan is dat in hun oog eene persoonlijke belediging. Zij zijn altijd klaar om een oordeel te vellen over alles en nog wat; als van nature maken zij dadelijk tegenwerpingen, spreken alles tegen en verbeteren alles gelijk een hooger gerechtshof, dat over de gebreken van gewone menschen een eindvonnis velt. Zij tinten het weinige dat

zij weten zoo, dat het volkomen wetenschap schijnt, en wat zij niet weten kan natuurlijk niet waar zijn. Maken zij een lettergreep verkeerdelijk kort of lang, of halen zij een plaats uit een boek onjuist aan, dan is dat zooveel als de speldeprik in een luchtblaas; een stortvloed van nietsbeduidende woorden moet als de inkt van den inktvisch ⁴¹⁾ hun terugtocht dekken. Dat alles ontnemt het leven zijn frischheid en rust. Dergelijke ijdelheid is bedroevend, maar nog niet zeer verderfelijk.

Er bestaat evenwel eene ijdelheid, die noodlottig werkt op het bijzonder en openbaar leven. Velen hebben zich en hunne familie ten ondergang gebracht door een verwaand vertrouwen op eigen behendigheid in het koopmanschap drijven, op hunne leiding en bestuur van zaken, op hunne berekening in allerlei winstbelovende ondernemingen. De ijdelheid maakte hen voor eigen onbekwaamheid blind. Waanwijs als zij waren, wilden zij naar geen raad luisteren. Is

dit reeds erg in het bijzonder leven, erger is het in 't openbare. De eerezucht van hoogmoedige menschen kan dikwerf hun land redden; zij heeft iets in den rug, is hecht, krachtvol. De eerezucht van ijdele menschen heeft iets zwevends en is zonder doorzicht. Zij wekt hartstochten, die zij niet betoomen kan en damt stroomen los, waardoor zij zelve wordt meegevoerd. Een hoogmoedige eerezucht is vrij onverschillig voor volksgunst; zij wil ze niet zoeken. Zij maakt ternauwernood eene buiging, ten teeken, dat zij ze aanvaardt. Een ijdele eerezucht vrijt er om, en zet alle zeilen bij om het zwakste vleugje van toejuiching op te vangen. In dat bejag bindt de ijdelheid zich aan 't een of ander bij elk woord dat zij spreekt; zet panden uit die zij niet kan inlossen of die, indien zij ze al inlost, het land ongelukkig zouden maken. Zoo doet zij ook in den krijg. Een ijdele generaal veracht den vijand en waagt de roekelooste ondernemingen. Er was

te voren nog niemand geslaagd of met zulke geringe krachten zoo goed geslaagd; niet genoeg: zulk een groot veldheer is er na JULIUS CAESAR nooit geweest, en sinds den slag van Rosbach ⁴²⁾ kan men zulk een heldenfeit niet aanwijzen! IJdelheid speelt zelfs met menschenlevens. Doch wij beginnen zedelessen uit te deelen en zullen daarom eindigen.

Populariteit.

RISTOTELES zegt: als een rechtvaardig man op de aarde kwam, gevoelde hij zich daar niet op zijn plaats, maar vreemdeling. Zeer zeker ware hij niet populair. Daarin ligt vanzelf opgesloten, dat de groote menigte niet rechtvaardig is. De bewoners van Athene waren het moede ARISTIDES ⁴³⁾ „den rechtvaardige” te hooren noemen, en zonden hem in ballingschap. Dit beteekent wederom zooveel als dat de volksmeening in Athene geen rechtvaardige kon dulden. Deze was haar een doorn in 't oog, een steek door het hart. Uit zulk eene gesteltenis van het beschaafde volk der oude wereld blijkt, dat het juist voor geen teeken van zedelijke grootheid kon gelden, bij

dat volk in gunst te staan. Het meest in aanzien waren de Cleons ⁴⁴⁾ en de volksmenners, die zijn ongerechtigheden toejuichten. Pater GRATRY ⁴⁵⁾ heeft ergens gezegd, dat de Sophisten onder ons zijn teruggekeerd, namelijk de voorstanders van het zinneloos stelsel, hetwelk de wet der tegenstelling loochent en beweert, dat in dezelfde verhouding van tijd, omstandigheden en betrekkingen iets tegelijk waar en valsch kan zijn. Niet velen gelukkig huldigen die leer, want zij is niet te begrijpen; maar wij vreezen wel, dat de volksmenners in al te groot getal en in hun volle kracht onder ons zijn opgetreden; wij kunnen toch menigen Cleon van hooger en lager kaliber aanwijzen, die met onverzadelijken dorst hunkert naar volksgunst.

Het woord „populariteit” heeft vele beteekenissen. Het beteekent of de algemeene volksliefde die men geniet, of de algemeene bewondering, of de sympathie of het vertrouwen van het volk. Dat zijn vier onderscheiden soorten van ware popula-

riteit. Maar deze kan alleen door goede, groote, welwillende en wijze mannen verworven worden. Bovendien vindt men nog menig soort van valsche populariteit, welke zoo gewonnen zoo verloren wordt, daar zij op geen deugdelijken grond gevestigd is. Zóó is de held of de heldin van den dag populair, en op die wijze hebben de meeste gelukzoekers hun tijd. Zoo gaat het ook met populaire redenaars, zangers en druk genoodigde gasten. Doch deze populariteit wordt beperkt tot zekere klassen en afdeelingen of hoogstens tot de betrekkelijk weinige deftige kringen. Zij komt en verdwijnt, rijst en daalt en gaat eindelijk uit als een nachtpit, zonder juist iets aangenaams na te laten.

Op velerlei manieren zoekt men zich populair te maken. Sommigen, die naar volksgunst hongerden, werden door de Grieken „lieve menschen” ⁴⁶⁾ genoemd. Zij trachten iedereen te behagen. De Romeinen noemden ze jabroers, omdat zij op alles „ja” en „amen” zeggen en

niemands meening bestrijden. Misschien is daarin de oorspronkelijke beteekenis te leggen van de uitdrukking „een aangenaam persoon”; een persoon die alles van allen aanneemt. De H. Paulus noemt dezulken: „mensen-behagers”. En de moraal-theologie gewaagt van eene berekende dienstvaardigheid, die van Simon den Toovenaar afstamt en naar hem Simonie der tong wordt geheeten. Maar al deze vogellijm om populariteit te erlangen vangt de menschen zelden. Lieden zonder eigen oordeel hebben ook geen eigene overtuiging, en zonder overtuiging kan men geen wilskracht, misschien zelfs geen geweten bezitten. Deze menschelijke kameleons ⁴⁷⁾ missen eigen kleur. Zij nemen kleuren en tinten aan en leggen die af, naar mate zij met dezen of genen leven of spreken. Zij hongereren naar populariteit, doch zijn nooit populair; men duldt hen in gezelschappen, maar vertrouwt hen nooit. Te midden van dergelijke personen is het eene verkwikking Dr. JOHNSON's ⁴⁸⁾

„echten hater” te ontmoeten; want openhartig te zijn in vriend- en vijandschap is, zooals de wijsgeer zegt, een teeken van groothartigheid.

Een andere manier om naar populariteit te streven, bestaat in de kunst van zich met anderen te onderhouden. Iemand, eerder een goed dan een groot man, heeft een dagboek nagelaten, waarin de onderwerpen stonden opgeteekend, die hij na eenige voorbereiding telkens ter tafel bracht, wanneer hij buitenshuis aan een maaltijd deelnam. SYDNEY SMITH ⁴⁹⁾ beschrijft een ander invloedrijk man uit zijn tijd als „tafelgezel van het zuiverste water.” Zulke menschen zijn in 't bijzonder leven nogal gezocht. Zij zijn onderhoudende dischgenooten en maken de grootste aller menschelijke kwellingen, die „dinner parties” — tafelgezelschappen — worden genoemd, minder onverdraaglijk. En toch ook deze populariteit van dergelijke gezellige lui heeft hare grenzen. Want het geldt in de wetenschap van 't gezellig ver-

keer als een onomstootelijke waarheid, dat goede lieden vervelend zijn: deze spreken immers geen kwaad van hun buurman, verklikken niet wat vertrouwelijk wordt meegedeeld, zinspelen niet op schandalen, prikkelen geen persoonlijke boosaardigheden, gewagen nooit van het lid eener familie, dat juist niet tot eer strekt, lachen met niemands zwakheden, laat staan met diens deugden, en kruiden hunne gesprekken niet met dubbelzinnige woorden. Zoo verliest hun onderhoud de helft van zijn bekoorlijkheid en prikkeling; het wordt flauw en smakeloos, omdat het geene personen raakt, niet boosaardig is noch het gebod der naastenliefde overtreedt. Menschen van dat soort zijn voor de meesten wat zwaar op de hand. Zij zijn onuitstaanbaar goed en in gezelschappen als een breidel voor teugellooze tongen. Populair zijn zij bepaald niet.

Komen wij echter van mannen van 't woord op die van de daad, dan moeten wij het gebied der populariteit nog meer beperken. Er

zijn sommige goede en nederige personen, die naar den raad des Griekschen wijsgeers onopgemerkt en stil hun levensloop eindigen alvorens de wereld gewaarwordt, dat zij geleefd hebben en gestorven zijn. Dergelijken kunnen bij de menigte bemind noch onbemind zijn; men kent hen niet. Anderen zijn van nature zoo lijdelijk, dat zij onder den invloed komen van iedereen, met wien zij een gesprek aanknoopen. Wie hen 't laatst sprak, heeft hen in zijn macht, en dikwerf kunt gij uit hunne gedachtenwending en bijna uit den toon hunner stem opmaken, met wien zij gesproken hebben. Ook dezulken zijn niet zelfstandig genoeg om populair of niet populair te zijn. Het eiwit heeft geen smaak.

Anderen daarentegen moeten volstrekt hun eigene zienswijze hebben en zeggen, wat zij denken, en denken wat zij zeggen. Zij hebben geen geduld genoeg om woorden te verspillen, zijn te fier van temperament om onoprecht te wezen en hebben het hoofd te vol van hetgeen er

gedaan moet worden, om zich met complimenten op te houden. De Italianen zouden hen *irruenti* noemen, omdat zij zonder omhaal op personen en zaken afgaan. De zoodanigen zijn geneigd een groote verwachting van anderen te koesteren, daar zij 't voor ontwijfelbaar houden, dat een ieder naar hooge doeleinden streeft. Zij hebben iets gebiedends over zich, zijn een weinig te open en te boud in het spreken en gaan een beetje aanvallend te werk. Zij arbeiden en sporen anderen tot arbeiden aan. Onvriendelijk en onmeegaand zijn zij niet, maar gelijken den vluggen voetganger, die zijn gezelschap in den draf brengt, wat voor dezen niet altijd plezierig is. Volgens den H. Augustinus is het voor hen, die vlug ter been zijn, een plicht van liefde, stapvoets te gaan; zij kunnen dat immers, terwijl de langzamen met hen geen gelijken tred kunnen houden. Lieden van dat slag zijn niet populair, maar wie in de dras zit, zoekt zulke personen op, ofschoon hij bij mooi weder

zich op een afstand van hen houdt. Wij mogen hen vergelijken bij de zoogenaamde hitsige soldaten, die stipt en nauwgezet op 't punt van krijgstucht en met den geest van den echten krijgsman beziel, nochtans lastige kameraden zijn in tijd van vrede; toch behooren zij tot het soort, waarnaar in den veldslag aller blikken omzien. Intusschen populair zijn zij niet; omdat zij alleen aan hen voegen, die hen begrijpen en hetzelfde doel nastreven als zij. De overigen willen van hen volstrekt niet gediend zijn. In deze lichthartige, lustige en gewetenlooze wereld zeggen of doen zij sommige dingen, die het spel der zorgeloozen breken en somtijds het geweten der schuldigen verontrusten. Ware het meerendeel der menschen rechtvaardig en eerlijk, gematigd en edelmoedig, dan zou de populariteit van iemand, die door de meesten werd hooggeacht, beteekenen, dat hij al de bovengenoemde zedelijke hoedanigheden in een hoogen graad bezit. Is echter het grootste gedeelte

het tegendeel van dat alles, dan is de waarschuwing nogal te verstaan: „Wee u, wanneer allen goed van u spreken”.

De ondervinding leert: wie de gunst der menigte zoekt zal ze nimmer, wie daaraan volstrekt niet denkt, zal ze ongemerkt winnen. Wie hongert naar populariteit, verraadtsch-zelfen en bederft zijn zaak. Zijn houding en optreden blijken vol zelfbewustzijn; de Amerikanen zeggen: „’t Is of hij zijn eigen standbeeld voorstelt, door algemeene bijdragen opgericht”.⁵⁰⁾

Wie in zijn leven het meest populair was, wordt soms na zijn dood nauwelijks nog genoemd, en wie nu in deze wereld van strijd het minst populair is, hem valt in de geschiedenis een te voren ongekende vereering ten deel. Toen Sir ROBERT PEEL zich tegen de Reformbill verzette, behoorde hij tot de minst populaire mannen van Engeland. Toen hij de graanwetten afschafte, was hij in de kringen en harten van het Engelsche volk het meest

populair van allen. Mr. BRIGHT genoot dertig jaren lang de populariteit van een volksredenaar, en toch niet lang geleden werd zijn naam uitgefloten. Hadden deze staatslieden de toejuiching der menigte gezocht, zij zouden in de geschiedenis van Engeland geen leiders en wel-doeners van 't volk genoemd worden. Niet populair zijn is het lot van hen, die alleen te staan en op anderen het merk hunner woorden en daden weten te zetten. Enkel de tijd herstelt het kortstondige onrecht, dat hùn wordt aangedaan, die niet kunnen worden meegevoerd door den stroom van de toejuichingen des volks, die telkens van richting verandert.

Zelfzucht.

uitsche wijsgeeren brengen de verschillende onderscheidingen der dingen tot één onderscheid terug: *Ego* en *Non Ego*; ik en niet-ik; zichzelf en niet-zichzelf. Het is volkomen noodeloos dit in de hersens te hameren; de wereld is vol van deze tweespalt sinds den zondenval. FICHTE ⁵⁾ behoeft 't ons niet te komen openbaren. Het spel begint al op de kinderkamer. Eten wat lekker is; geen drankje nemen, dat niet lekker is: 't eerst worden bediend, de eerste gedachte van allen zijn, altijd gestreeld en bedorven worden; dat is de eerste verschijning van *Ego*. Daar zijn sommige kinderen, die van niets kunnen babelen dan van hen zelve en van hun speel-

goed. En daar zijn ouders, die van hun kinderen speelgoed maken, die hen altijd laten rammelen over zichzelf; zij weten niet hoe ze in 't kinderzieltje voor een leven lang boosheid en ellende zaaien voor den *Ego* en voor iederen *Non-Ego*. Zulke karakters nemen bij het klimmen der jaren en in elken levensstaat immer toe in een altijd stijgenden zelfzucht. Zij zijn zelfbewust altijd door, dat is: zij zelven staan altoos voorop en bovenaan in hun geest. Zij denken dat iedereen naar hen kijkt, hen opmerkt en gadeslaat. Zij kunnen niets doen eenvoudig weg; in toon, in manieren, in houding en gesprek zingen zij altijd *falsetto*, schroeven altijd de natuur op, kunnen nooit zichzelf vergeten. Als zij zingen, dan denken zij: hoe zing ik; hoe houd ik mij; wat denken de menschen van mij. Als zij praten, dan vergeten zij, wat zij hebben te zeggen, berekenend hoe zij het zullen zeggen. Men meent dat zij gemaakt zijn, maar gemaaktheid is een overlegd vertoon van iets dat niet

natuurlijk is. Dit zelfbewustzijn is een tweede natuur, niet gemaakt of aangenomen. Het is als het hemd van NESSUS ⁵²⁾, dat zóó vast klemmt dat het niet is af te leggen; in werkelijkheid is het een soort van bezetenheid; een ik in de ik-heid; een dubbel bewustzijn, waarin het eigen ik zich weerspiegelt als een gelaat in een met spiegels omlijste kamer. Deze soort van zelfzucht is door haar zelve een harde foltering.

Een andere vorm van zelfzucht bestaat hierin dat men zichzelf zoekt, d. w. z. in alles wat men doet of zegt is evenals in de perspectief het „vergaarpunt” ik. Dat eigen ik schuilt er altoos in dezen of genen vorm achter. Men wordt koopman om zich te verrijken, neemt deel aan het openbaar leven om beroemd te worden, kiest de balie om boven anderen uit te munten. Dit zijn beweegredenen zonder omwegen, vierkant weg, onverborgen en aan ieder bekend; tot op zekere hoogte komt men er rond voor uit, en de wereld heeft daarop

niets af te dingen. Er zijn echter fijnere vormen van zelfzucht. Eenige personen doen in 't geheim weinig goed, maar verzuimen geen gelegenheid goed te doen telkens als er kans bestaat, dat hunne goede werken algemeen bekend zullen worden. Zij zijn kunstig met hun hulp en troost bij smarten, die openlijk worden aangekondigd en zeer dienstvaardig jegens hen, van wie zij nog grootere diensten kunnen verwachten. Geschenken van hen aannemen is gevaarlijk; twee dagen later komt men met allerlei verzoeken aan. Onverwachte en onvoorziene weldaden jagen ons dikwerf op kosten en komen ons ten slotte duur te staan. Vrienden van dat soort naderen ons door loopgraven en omsingelen ons zigzagswijze.

Algemeen gelooft men dat mannen, die voorspoedig opklimmen in bedieningen, welke vertrouwen of invloed schenken, zelfzuchtig zijn, en dat dit hooger en hooger stijgen hun levensdoel is. Dit moge dikwerf het geval wezen, niet

altijd is het waar. Van gelukzoekers, die op geen verleden kunnen bogen en zonder geschiktheid of familie-afkomst er naar streven hooger op te gaan, mag men billijkerwijze aannemen, dat zij zichzelf zoeken. Het gebeurt echter dikwerf, dat iemands geheele toekomst afhangt van den eersten stap, dien hij doet en tot dien stap besluit hij volstrekt niet uit zelfzucht, maar uit louter plichtbesef, al is het ook met tegenzin. Iemand neemt dienst in een regiment dat moet oprukken, en wordt naar 't buitenland gezonden; na vele jaren krijgsdienst in het bergland van Indië keert hij naar huis, om weer onverwachts te moeten vechten tegen Zoeloes of Transvaalsche Boers. Zijne oversten worden weggerukt door de koorts of sneuvelen in den slag. Aan hem nu de taak het regiment in 't vuur te brengen, en tot loon voor zijne diensten wordt hij opperbevelhebber. Niemand zal dien man van eerezucht betichten. Hetzelfde geldt van de balie, het parlement en van andere

bedieningen. Het is wel mogelijk dat zulk een man zichzelven heeft gezocht, doch 't kan ook wezen, dat hij volgens geweten alleen zijn plicht doen en het vaderland met al zijne krachten dienen wilde. Zij, die in welke bediening ook, zichzelven tot doel stellen, doen gewoonlijk noch 't een noch 't ander. Zij krijgen groote belooningen voor geringe diensten en worden meer gekend aan hetgeen zij voor zichzelven winnen dan aan hetgeen zij voor het welzijn van anderen verrichten. Het geluk heeft hun gediend, doch voor de welvaart huns vaderlands hebben zij niets gedaan.

Heden ten dage verlangt men, dat iedereen hetzij in letterkunde of wetenschap, hetzij in persoonlijke verdiensten naar den hoogsten graad van beschaving streve en men meent dat hier geen zelfzucht in 't spel is. Maar de bepaling der hoovaardij luidt: een ongeregeld verlangen naar eigen volkomenheid. Misschien wordt er meer zelfzucht gevonden bij wetenschappelijk

ontwikkelden dan bij andere personen. Die geleerden vormen aanstonds afgezonderde partijen, die men genootschappen van wederzijdsche bewondering zou kunnen noemen. Niemand is lichtgeraakter, scherper en ijverzuchtiger dan zij die hun naam aan uitvindingen verbinden of dien op het spel zetten door het ondernemen van ontdekkingsreizen, of hun naam vereenzelvigen met critische en metaphysische beschouwingen. Hunne wijze van strijdvoeren is verdelgen; zij vragen noch geven kwartier. Worden hunne ontdekkingen niet nieuw bevonden, is hunne uitvinding reeds bekend, het leven heeft voor hen zijne aantrekkelijkheid verloren. Zij hebben geen *raison d'être*, geen reden van bestaan meer. Wat geven zij nog om het leven, als wij niet afstammen van apen of de oorsprong des levens niet in den Bathybius ⁵³⁾ te zoeken is, of als wij werkelijk een wil bezitten, veel meer als de stof niet denkt en nog erger, de menschen een ziel hebben? Dit wat

de wetenschap betreft, maar omtrent persoonlijke beschaving geldt de vraag: kan iemands beschaving te ver gaan? Inderdaad kan niemand zich te veel volmaken in naastenliefde, nederigheid, zelfverzaking en onbaatzuchtigheid. Hoe meer hij zich daarin oefent, des te minder blijft er van het „ik” in hem. In dat geval streeft hij naar beschaving niet uit zelfzucht, maar uit plicht en uit een gevoel van schaamte over hetgeen er minder edels in hem gevonden wordt. Zichzelf bewonderen en boven anderen verheffen zal voor zulk een man een zedelijke onmogelijkheid zijn, omdat hij zich nooit inbeeldt, zoo hoog te staan als anderen en altijd gelooft dat anderen beter zijn dan hij. Hier is geen sprake van het „ik”. Het kan echter ook gebeuren, dat iemand met de inspanning van een Brahmaan naar volmaaktheid streeft en zich toch al verder en verder van nederigheid, naastenliefde en zelfverloochening verwijdert en dagelijks meer ingenomen wordt met zijn eigen vol-

maaktheid, nauwlettender op de gebreken van anderen en zich meer en meer inbeeldt voortreffelijk te zijn; die volmaaktheid is zelfbehagelijk, menschelijk en farizeesch. Wij noemen dit zelfvergoding.

Tegenwoordig tiert er onder ons een nieuwe en gevaarlijke soort van zelfzucht; zij bestaat in een verfijnden smaak voor kunst en schoonheid. Zij is aantrekkelijk en betooverend, overdreven gevoelig en zinnelijk, week en toegeeflijk voor zichzelf. Zij openbaart zich in phantastische kleeding, uitgezochte manieren, kostbare meubels, in keur van spijsen en dranken; men richt het leven zoo gemakkelijk mogelijk in; vermijdt alles wat moeite kost; van zelfopoffering en zelfverzaking wil men niet hooren. Dergelijke personen leven onder huns gelijken met een verfijnde hardheid van gemoed en een steenen eigenliefde; zij doen zich evenals de goden van EPICURUS ⁵⁴⁾ te goed aan het ambrozijn, terwijl de dood over de stervelingen zijn scepter zwaait.

Nog één voorbeeld van zelfzucht. Er zijn er, die hun leven laten wegvloeien in tranen van medelij met zichzelf. Alles loopt hun tegen; een ieder stelt hen teleur; iedereen is onrechtvaardig; iedereen is wreed. Niemand voelt met hen. Zij worden in de wereld niet gewaardeerd; thuis nog minder, en wat het ergst van alles is, zij lijden zoo onder de zonderlinge wijze, waarop naaste verwanten en oude vrienden het hun aan gewoon meêgevoel laten ontbreken. Komt het bij zulke jammeraars nooit op, dat zij bij zooveel behoefte aan meêgevoel, zelven een weinig daarvan aan anderen moeten betoonen, en dat zij niets gevende, ook niet bespeuren, hoe hun zelfzucht zóó ontwikkeld is, dat deze alles, ook haar eigen bestaan, voor hen verbergt? Indien zij zichzelf een etmaal konden vergeten, de booze geest zou bezworen zijn.

Hoe zeldzaam en schoon is het zichzelf vergeten, der armen, eenvoudigen en oprechten van

harte, die om zich heen zien zonder aan hun eigen „ik” te denken, die doen wat rechtvaardig is, omdat het rechtvaardig is en zich minzaam betoonen uit minzaamheid, wetende wat al kommer en leed in hunne omgeving wordt uitgestaan, — die in stilte hun eigen lijden dragen, God dankend, dat het niet grooter en zwaarder is, en die bij de plichten van den dag en alle hulpbehoevenden belangloos dienend, elke gedachte aan zichzelf verliezen!

Gesnap.

oor de edelste dingen 't dorperste gebruik. Zoo is het bijvoorbeeld een hard lot, dat het goedge woord Gossipred, — peter- of meterschap — ondergaat van een der grootste maatschappelijke ondeugden te moeten uitdrukken. Zoozeer toch als men het gemoedelijk gebabbel van peters en meters bij kandeel en taartjes eerbiedigt, zooveel moorddadigs ligt er in maatschappelijken beuzelpraat. 't Zal wel zijn, dat bij een doopmaal nogal eens aardig wat praatjes losgelaten, en heel wat liefderijke verwachtingen worden uitgesproken: moge de jongen beter zijn dan zijn vader, als 't meisje maar draaglijker is dan de moeder. Dit mengsel van kwaadsprekerij en

voorspellerij is de erfzonde van alle beuzelpraat, en die erfzonde is met verbazende vruchtbaarheid overgegaan op alle talen en stammen der Christenheid.

In het rijk van den beuzelpraat is veel verscheidenheid. Op de eerste plaats hebben wij den onnoozelen praatvaar, goedmoedig maar licht van hoofd, die over menschen van allerlei soort eeuwig doorleutert, niet onvriendelijk, maar als een ratelkous of een kip zonder kop. Spreek hem niet van wetenschap, letteren, historie; hij weet er geen tittel of jota van; spreek hem niet over zaken in 't algemeen, hij slaat er acht geen op; al zijn praten loopt over personen. Wat deze heeft gedaan, doet, van plan is te doen, zou willen doen, zal gaan doen; wat gene heeft gezegd of zegt en zoo voorts in alle tijden en wijzen; hoe Mr. GLADSTONE als supralapsarius ⁵⁵⁾ of strenge Calvinist in het Parlement getreden, thans echter tot de partij der Sociaal-Democraten is overgegaan; hoe geen

hertogin van Sutherland in haar linnenkast ooit minder dan 144 zakdoeken zou willen hebben, van welke ieder vijf en twintig guinjes ⁵⁶⁾ kost; dat Sir WILFRID LAWSON ⁵⁷⁾ in zijn jeugd Dominicaan wilde worden, maar weggezonden werd, omdat hij aan den drank verslaafd en met aanstekelijke zwaarmoedigheid behept was. Zulke ratelkousen zijn echter evenzeer zonder valschen boosheid als gezond verstand om te onderscheiden, wat er bij menschen en zaken geloofwaardig, waarschijnlijk of mogelijk is. Niets komt hun ongelegen. Babbelen moeten zij; 't is hunne tweede natuur. Hebben zij iets te zeggen, zij zullen het zeggen, weten zij niets te zeggen, om 't even, zij gonzen maar vriendelijk voort, sicut chimaera bombinans in vacuo, goedmoedige, gonzende schepsels, de bromvliegen van het gezellig leven.

Op dezen volgt de gedachtelooze snapper. Met even weinig besef van hetgeen met tijd, plaatsen en personen overeenkomt als van

kleuren in de duisternis, herhaalt hij voor een ieder, dien hij ontmoet, al wat hij vernomen heeft. Wat deze of gene hem vertelde, vertelt hij aan iedereen over, meestal aan den persoon, die dat het minst moet hooren en er 't meest in betrokken is. Deze onnadenkende babbelaar is een volwassen *enfant terrible* — een soort van „*pétroleur*” of „*pétroleuse*” in ruimer zin; hij besprenkelt de lieden met petroleum, meenende, dat zij zoo onschadelijk is als slaolie. Deze onnoozele snappers hebben zelfs de ondeugd der nieuwsgierigheid niet. Zij zijn zoo onmachtig de blijvende of voorbijgaande betrekking en verhouding der dingen waar te nemen, dat hunne nieuwsgierigheid niet wordt opgewekt, en zij zelf onbewust blijven, van welke ontploffingen, aardbevingen en branden zij dagelijks in de burgerlijke maatschappij oorzaak zijn. De wet tegen brandstichting moest ook op deze onnadenkende brandstichters worden toegepast. Hunne eenige verdediging voor het gerecht luidt:

„Wie had ooit gedacht, dat de man dien ik in den trein ontmoette, van die misdaad beschuldigd of door dat ongeluk getroffen was, waarvan ik hem verhaalde? Ik wist niet eens, wie hij was!”

Na de opgenoemde babbelaars komt de babbeelaar van beroep. In de koffiehuizen is dit soort wel bekend. Hij kent iedereen; hij staat op bijzonder vertrouwelijken voet met de personen, over wie gij juist spreekt; gisteren nog zag hij hen, morgen gaat hij bij hen dineeren om eene ontmoeting te hebben met den Russischen gezant. Met namen en titels licht hij de hand: die personen zijn immers zijne vrienden, beschermelingen, patienten, penitenten: Lords, leden van het Hooger- en Lagerhuis, en helden van den dag. Deze allen raadplegen hem, vertellen hem alles, doen niets zonder hem. Den vorigen nacht werd hij na twaalf uur per telegram naar Hawarden Castle ⁵⁸⁾ bij GLADSTONE of naar Alnwick ⁵⁹⁾ bij den Hertog van Northumberland ontboden, maar hij kon niet gaan,

wijl men hem in de residentie, in „Buckingham-Palace” ⁶⁰⁾ verwachtte. Hij kent alle wetsontwerpen, die zullen worden ingediend, wanneer het Parlement weer bijeenkomt, en weet hoevelen er tot leden van het Engelsch Hoogerhuis zullen verheven worden om die wetten er door te krijgen, en wie dat zullen zijn. Er ontbreekt maar één zaak aan: de voorspellingen van die babbelaars komen nooit uit, en wat er van hunne geheimzinnige mededeelingen waar is, is niet nieuw en wat nieuw is, is niet waar. Zij komen er elken dag kaal af; doch hebben dit van romans: 't is eene aangename opwekking van het oogenblik. Deze snappers zijn niet kwaadaardig. Zij staan te goed met zichzelf om kwade bedoelingen te hebben. Zonder kwaad inzicht zaaien zij tweedracht, hebben zelfs nu en dan een tweegevecht op hun rekening, maar maken dat alles weer goed door zich te „executeeren”, wat hun niets kost en drijven daarna de oude zaak met een nieuw kapitaal.

Doch het rijk van het gesnap heeft evenals *de Hel* van DANTE, nog dieper kringen welke minder onschadelijk zijn. Dieper dalend ontmoeten wij allereerst den boosaardigen beuzelpraat. Van deze soort zijn er twee verschijnningen, — mannen, die den goeden naam van anderen dooden; vrouwen, die er vitriool over werpen. Deze wezens hebben ooren, die altijd openstaan om alles wat er kwaads gezegd wordt in de wereld naar waarheid of in logen op te vangen. Hun ooren staan in de duisternis uit als de netten van vogelaars bij nacht; niets ontsnapt hun. Zijt gij tien minuten met hen in grooter gezelschap, dan ziet gij de torn in ieders jas en de kreuk in ieder vrouwenhumeur. Zooals een spons water inzuigt, zoo zuigen deze booze babbelaars, uit aangeboren verwantschap, alle booze praatjes in. Zij hebben een laboratorium in hun hersens en een scheikundig zuur waarmee alles wat kwaadaardig is onmiddellijk wordt ontdekt en afgetrokken voor gebruik in gecon-

centreerden vorm. Zulke mannen zijn moordenaars; want voor een goed man en voor een man van eer is een reine naam dierder dan het leven. Zulke vrouwen zijn „*vitrioleuses*” binnenshuis, nog schuldiger dan de mannelijke kwaadaardigen, want de natuur der vrouw is barmhartigheid, teederheid, medelijden. De verdorvenheid harer natuur is daarom dieper.

Er blijft nog één soort babbelaars over, namelijk de leugenachtige. Wij spreken over hen op de laatste plaats, niet omdat zij noodzakelijk slechter zijn dan de anderen, maar omdat zij grooter verwoestingen aanrichten en met of tegen hun wil den kwaadaardigen babbelaars wapenen en vitriool leveren; want zij liegen niet altijd met voorbedachten rade en zijn zich dikwerf niet bewust, dat zij liegen. Zij hebben wijd openstaande ooren, „eene jokerige tong” ⁶¹⁾ en een verward hoofd. Nooit weten zij zeker, wat zij hooren en vertellen het nooit nauwkeurig over. Zij vergrooten en vermenigvuldigen,

zij spannen het paard achter den wagen, keeren alles het onderstboven, eerst in hun hersens en vervolgens in hunne historietjes. Zij zouden willens en wetens de waarheid niet verdraaien en geen kwaad brouwen, maar in werkelijkheid stichten zij heel hun leven door onheil van kleiner of grooter omvang. Valsch zijn zij niet, immers zij hebben de bedoeling niet te liegen; toch zijn zij onwaar, want van alles wat zij zeggen, is een groot gedeelte bezijden de waarheid. Ondanks al hunne goede bedoelingen zijn zij gevaarlijk in gezelschappen en als vrienden nog gevaarlijker.

Er is nog een ander soort logenachtige babelaars. Deze weten maar al te goed, dat zij verzinnen, verdraaien, overdrijven en heimelijk hunne eigene beschouwingen en verkeerde uitleggingen in de plaats stellen van een andermans woorden en daden. De Italianen noemen iemand van dat slag een *uomo finto*, een geveinsde. Hij is een levend verdictsel, en al wat hij aan-

roert, wordt in verdichtsel omgezet evenals hetgeen MIDAS aanraakte in goud veranderde. Hij bekreunt zich om goeden naam, gevoel noch waardigheid van anderen; hij zelf mist immers dit alles; ternauwernood is hij zich bewust van het leed, dat hij veroorzaakt, niettemin zou hij dat leed veroorzaken, al kon hij zelf het voelen, want bij hem ontmoeten de boosaardige en de leugenachtige snapachtigheid elkander in één en hetzelfde brein — en zeker, dat brein wordt gefolterd. Quisque suos patimur manes — *ieder is zijn eigen geesel* ⁶²).

De vierde stand.

Volgens SAMUEL TAYLOR COLERIDGE ⁶³) houdt een schilderij het midden tusschen een gedachte en een ding. Het eerste is het niet, omdat het kan gezien worden; het laatste evenmin, want behalve het samenstel van lijnen, licht en kleuren, heeft het geen werkelijk bestaan. Zoo mogen wij ook van een courant zeggen: zij houdt het midden tusschen een stem en een boek. Een stem is 't niet, want zij spreekt niet tot het oor; ook is 't geen boek, 't is maar een vel of blad, hetwelk elken dag of wekelijks wijd en zijd wordt verzonden. Wie een boek schrijft studeert lang, wikt en weegt, schrijft, neemt het geschrevene weer op, laat de beschreven

bladen tot een stapel aanwassen, en zoo komt zijn werk gereed. Het gaat ter perse en de schrijver mag van geluk spreken, wanneer er duizend exemplaren verkocht worden. Velen koopen het en slaan er geen oog in; menigeen begint het te lezen en komt niet over de helft; velen lezen het zonder het te verstaan. Eng is de kring, waarin een boek zich beweegt; zijn lot is op de boekenplank staan, bestoven en vergeten worden. Maar een „blad” klopt elken morgen of elken Zaterdag aan de deur. Het is zoo klein, de nietsdoener wil het lezen, — zoo duidelijk, de simpelste heeft er geen moeite mee. Het richt tot duizenden te gelijk het woord. De menschen lezen het louter uit nieuwsgierigheid en spreken enkel uit verveling van hetgeen daarin staat. De courant denkt voor de lezers en deze komen er weer mee voor den dag aan de ontbijttafel en aan 't middag- en avondmaal. Zoo wordt het blad stem en weerklinkt wijd en zijd. Er bestaat in deze negentiende eeuw

geen sneller, meer rechtstreeksch, duidelijker en zekerder middel om tot de menschen te spreken dan door een nieuwsblad. Boeken bewegen zich langzaam in een engen kring, buiten het kerkgebouw of de leeszaal kan men de stemmen niet meer hooren; een courant spreekt daarentegen overal, waarheen zij drijft over de zee of vliegt over de post. „Het ding wordt een bazuin”. Het komt het meest de levende *stem* nabij, die „algemeen” heet. Na de stem der Kerk komt de stem of liever de stemmen van de dagbladpers. Zij maken geraas, klinken wanluidend, tartend, echt wereldsch, verderfelijk en dikwerf goddeloos.

Waar CICERO den redenaar beschrijft, geeft hij ons het beeld eens mans van alzijdige vorming en beschaving. Iemand heeft van een Lord-kanselier, een groot redenaar der voorgaande eeuw gezegd: „Had hij een weinigje rechtsgeleerdheid gekend dan zou hij van alles iets geweten hebben”. De rector van een universiteitscollege vertelt ons, dat van zekere studies

in Oxford het hoogste voortbrengsel is: „een redacteur”. Onder de schuts van eene naamlooze pers onderrichten zulke autoriteiten het publiek over alles, wat met zijne hoogste belangen in verband staat, en doen dat op een beslist en aanmatigenden toon die geëvenredigd is aan hun eigene onbekendheid met het onderwerp, waarover zij licht willen verspreiden. — „In de colleges van Oxford”, zeide de rector, „wordt nu volmaakt de kunst geleerd een hoofdartikel te schrijven”. Non meus hic sermo. Niet ik ben het, die dit zegt. Alleen het hoofd van een college van Oxford kon zulks schrijven zonder aan vivisectie onderworpen te worden. Een redacteur kan dus ondanks zijne onwetendheid, met de majesteit van den dondergod Jupiter leerstellig optreden en boosaardig als een Whitehead-torpedo ⁶⁴⁾ een vernietigende critiek oefenen. Wij geven de voorkeur aan CICERO's beschrijving van een redenaar of zelfs aan het boosaardig portret van Lord BROUGHAM ⁶⁵⁾.

De taak van een Redacteur is waarlijk zwaar, en zijn zedelijke plichten zijn hoog ernstig. Zijn ambt is eerder dat van een heerscher of rechter dan van een schrijver of professor. Het blijkt onmogelijk, dat iemand alle onderwerpen waarmede een nieuwsblad gevuld wordt, meester is. WHEWELL ⁶⁶⁾ kon over zeer vele dingen schrijven: te beginnen met de wijsbegeerte der inductieve wetenschappen tot een geschiedenis van Chineesche muziek; maar in de „*Times*” van morgen zullen zulke uiteenlopende onderwerpen behandeld worden, dat niemand durft beweren ze te kennen. Boekenwijsheid is niet voldoende. In aanraking komen met het werkelijk leven, menschenkennis, met opmerkzaamheid den loop der gebeurtenissen volgen, de gave om over de teekenen, die zich aan den politieken gezichtseinder vertoonen, juist te oordeelen, dit alles is noodzakelijk, wil iemand voor zijne tijdgenooten denken, wil hij spreken tot hen, die voor zichzelf niet denken kunnen.

Een Redacteur moet daarenboven de onpartijdigheid eens rechters bezitten en dit des te eerder, omdat hij zooals de goden bij HOMERUS uit een wolk spreekt. Schrijven zonder zijn naam te teekenen is een gevaarlijk bedrijf. Weinigen kunnen der bekoring weerstaan achter het masker der anonimiteit dingen te schrijven, die zij met open vizier niet zouden zeggen. Het is misschien noodzakelijk dat er een of ander naamlooze en „onzichtbare” rechter op een rechterstoel zit om te waken over de minora moralia, de kleinere zedelijke toestanden des levens, waarvan de wetgevende macht en de gerechtshoven van Westminster geen kennis nemen, omdat deze de rechtsmacht bezwaarlijk daarover kunnen uitstrekken; maar zulk een onzichtbare rechterstoel is gevaarlijk en kan een geheim genootschap worden, dat moorde-naars uitzendt om anderen van kant te helpen. Indien een Redacteur niet eerlijk, rechtvaardig en toegevend is, kan hij licht er toe overgaan

de wetten der naastenliefde en rechtvaardigheid te schenden en het heiligdom van het bijzonder leven binnen te dringen. De hongerige trek naar ijdel gesnap over personen, dat zulke groote verwoestingen aanricht in de maatschappij, is ook over onze Pers gekomen: een onfeilbaar teeken, dat er een slechter toon onder de lezers heerscht. Niemand toch zou schrijven, wat niemand lezen zou; de navraag bekoort tot aanbod en het aanbod verwekt weer dorst naar verdere lastertaal.

Maar nog een andere hoedanigheid eens rechers moet in een Redacteur aanwezig zijn. Van een staatsman onzer dagen is gezegd, dat zijn geest met den snuit des olifants mocht vergeleken worden: hij kon boomen ontwortelen en een speld van den grond opnemen. Een Redacteur heeft te oordeelen over de betrekkelijke grootte en betrekkelijke waarde van artikelen, brieven en critische verhandelingen, en al die hersenvruchten zijn zoo dierbaar aan hare

schrijvers als, volgens ARISTOTELES, kinderen aan hunne ouders, en wij mogen er bijvoegen, dikwerf dierbaar naarmate zij leelijk en gebrekkelijk zijn. Zooals verhaald wordt, had de H. FRANCISCUS VAN SALES zulk eene innemende manier om een verzoek af te wijzen, dat men meer voldoening ondervond, wanneer hij het weigerde dan wanneer hij het inwilligde. Dit was den lieden juist naar den zin. Ongetwijfeld is de H. FRANCISCUS VAN SALES nooit Redacteur van een courant geweest en heeft nooit met teleurgestelde schrijvers te doen gehad.

Wij gaan nu van redacteurs op de lezers over. Wat een dagbladlezer is valt moeielijk te zeggen, want er zijn zoovele soorten van lezers als van visschen — van den haai tot den inktvisch — octopus. — Wij kunnen ze voor eerst verdeelen naar den smaak. Velen zijn er bijvoorbeeld, die als met razenden honger alles lezen behalve de advertenties. Anderen staren op de advertenties en slaan al het andere met

minachting over. De geldmannen lezen enkel het City-artikel en weten niet wat Dulcigno ⁶⁷⁾ is; anderen verdiepen zich in de politie-berichten, voor hen de hoofdgebeurtenissen van den tijd. Eenigen lezen en gelooven onverstandig al wat „onze eigene correspondenten” schrijven, vooral de „berichten uit Rome”. Deze klas van lezers is echter niet talrijk; zij bestaat hoofdzakelijk uit oudere dames en uitleggers van de Apocalypsis. Bij gebrek aan nieuwe romans halen anderen hun hart op aan gerechtelijke onderzoeken door de lijkschouwers ingesteld. Hier schiet ons te binnen, hoe een onervaren jonkman, die Lord STOWELL ijverig het laatste staatkundig nieuws voorlas, onderbroken werd door de vraag: „Kunt gij geen flinken moord voor mij vinden?” Menig lezer spelt de courant uit; hij koopt de *Times* te Euston Square ⁶⁸⁾ vóór zijn vertrek naar Inverness ⁶⁹⁾ en den volgenden morgen bij den dageraad kunt gij hem nog lezend vinden. Een ander soort lezers verkeert

alleen met de groote geesten van den Olymp, die ons uit de hoofdartikelen tegenademen; een talrijke klasse eindelijk verkneutert zich in de uiterste verborgenheden van persoonlijke schandalen en in alles wat maar tegen de Christelijke liefde aandruischt.

Ook kan men de lezers verdeelen volgens hunne oordeelskracht. Velen gelooven alles wat hun nieuwspapier vertelt, en anderen om te toonen, dat zij uitmunten in schranderheid, gelooven er geen jota van.

De eersten behooren tot een talrijke en beminnelijke klas, die, naar wij vreezen, aan het uitsterven is. — „Hoe kunt ge daaraan twijfelen? Ik heb het in de courant gelezen”. Het was een vredelievend geslacht, dat op verren afstand leefde van den strijd tusschen waarheid en logen, tusschen werkelijkheid en verbeelding. Wat was er hun ook aan gelegen? Was het zoo dan was het zoo; was het anders dan was het anders, en hun dagelijksch leven bleef het-

zelfde. Dergelijke lezers worden nog vooral op het platte land gevonden. De aarde wentelt zich dagelijks om hare as, en zij draaien mee; zij voelen de beweging niet en meenen daarom, dat de aarde stilstaat.

De andere klas is niet zoo gelukkig. Bepaalt de H. AUGUSTINUS het geloof te recht als *pium credulitatis affectum*, — vrome stemming om te gelooven — dan moet de voorname ongeloovigheid van hen die weten, dat de nieuwsbladen altoos dwalen, wel bij uitstek goddeloos zijn en hun stellig de gemoedsrust ontnemen. Zulke lezers verliezen inderdaad heel het stille genot over hun courant gebogen een dut te doen. Zij kunnen er niet eens rustig bij gaan zitten en honig zuigen uit hare argelooze verlichtsels. Het geldt hun een vraag op leven of dood; zij gonzen en steken als muggen, en zenden het heele korps der dagbladpers, van den bekwamen Redacteur tot de vouwers toe, naar het voorgeborchte der idioten.

Deze bovenmatige oordeelskracht is een ongeluk voor wie ze bezitten. Zij berooft hen van vele stralende en geruststellende visioenen, die de geprikkelde hersenzenuwen temperen en ten slotte even waar zijn als de meeste telegrammen, welke nu de wereld regeeren. Wanneer wij baron REUTER ⁷⁰⁾ den grooten verleider noemen, die het menschedom gebracht heeft tot het ergelijk ongeloof ten opzichte van alles wat de nieuwsbladen vertellen, dan versta men ons zóó, dat wij oogenblikkelijk tot herstel van eer bereid zijn, ingeval de baron een wezen is van vleesch en been; wij willen ons geen proces om persoonlijke belediging op den hals halen. Wij houden den baron voor eene verdichte persoonlijkheid: den god PAN ⁷¹⁾ der courantenwereld, den god die tegelijkertijd overal en nergens is, zoo veranderlijk als PROTEUS ⁷²⁾ en evenmin als deze aan de waarheid gebonden. Gedurende den Russisch-Turkschen oorlog droegen REUTERS telegrammen de plaatsnamen van

alle punten der twee krijgskundige stellingen. In werkelijkheid kwamen zij alle uit Weenen. Zij waren alle eensluidend, maar den volgenden dag verschenen zij in de verschillende bladen met de kleuren der twee partijen, d. i. zoowel van hen die het met den Rus als van hen, die het met den Turk hielden — *frontibus adversis pugnantis* ⁷³). — Zij waren namelijk zoo gewijzigd, dat zij het gehemelte konden streelen van de onderscheidene lezers.

En hier roeren wij een gevoelig puntje aan van de dagbladpers. Niet het aanbod is het dat de navraag, maar de navraag is het, die het aanbod wekt. Daaruit blijkt, dat ten minste een Redacteur vele meesters dient. 't Is al erg genoeg twee heeren te dienen. Wee hem, die den zin van velen moet doen! Schotelt hij niet op naar hun smaak, hunne denkwijze, nieuwsgierigheid, luimen, dan kunnen zij hem uithongeren. Verbeeld u graaf UGOLINO ⁷⁴) verhongerend in de kamer van een Redacteur. Het schijnt

ons derhalve toe dat een courantenlezer een vreeselijke meester is over leven en dood; hij gelijkt den huisjesmelkers in Edinburgh, die het recht hadden op de binnenplaats van ieder erf een galg op te richten.

Over critici.

 en criticus is een rechter en nog meer: een rechter, die beter weet dan de schrijver, hoe deze zijn boek had moeten schrijven, beter dan de kunstenaar, hoe deze het schilderij had te malen, beter dan de toondichter, hoedanig zijn muziekstuk eigenlijk had moeten wezen, beter dan de predikant, hoe de preek had moeten ingericht zijn, beter dan de Lordkanselier, hoe diens uitspraak van rechtswege had moeten luiden, beter dan Sir FREDERIK ROBERTS ⁷⁵⁾ hoe AYOOB CHAN ⁷⁶⁾ moest vervolgd worden, en beter dan het heele ministerie, hoe Ierland te regeeren en veel beter dan de Paus, hoe het toevertrouwde pand des geloofs te bewaren. Ongetwijfeld veronderstelt dat een

hoogen graad van intellectueele vorming, een veelzijdig genie en een ongewone kunde en ervarenheid in alle vraagstukken van wetenschappelijken en zedelijken aard. Maar dit alles is den echten criticus om het even. Hij geraakt nooit in verlegenheid, laat nooit den moed zinken. Heeft hij ongelijk, het schaadt hem niet: hij critiseert immers zonder zijn naam te teekenen. Soms is zijn bedrijf inderdaad gevaarlijk. Een schrijver, welbekend door zijn overvloed van vroegrijpen letterarbeid, waarin een „lijst van aangehaalde schrijvers” voorkomt, bijna zoo lang als de cataloog der Alexandrijnsche boekerij ⁷⁷), werd eens op een diné gevraagd, waar hij een uitgelezen gezelschap van vakgeleerden aantrof, wier terrein hij zonder verlof had afgejaagd. Die geleerden hadden tegen hem samengezworen en begonnen met voorbedachte boosaardigheid met hem te redetwisten. De een na den ander plukte en plukte onzen criticus, totdat er van hem niets over

bleef dan de mensch van PLATO — animal bipes implume ⁷⁸⁾.

ADDISON ⁷⁹⁾ zegt ergens in de „Spectator”: wie anderen belachelijk zoekt te maken, meent dat hij boven hen staat. Wie over iemand een oordeel velt, beweert zijn meerdere te zijn. Men kan dit somtijds verontschuldigen, bij voorbeeld, toen de schoenmaker aan den schilder TITIAAN ⁸⁰⁾ zeide: dat deze op den schoen van een Doge van Venetië een verkeerden naad had gebracht. Niet altijd is dit echter te rechtvaardigen, bij voorbeeld bij hen, die het godsbestuur over de wereld beoordeelen. In zijne „Analogy” zegt BUTLER ⁸¹⁾ op zachten toon tot die rechters: indien gij het heele stelsel aller dingen en de reden van hun bestaan, en het doel, waartoe al die dingen geschapen werden kent, dan moogt gij misschien van een ander gevoelen zijn.

Eenige welwillende beoordeelaars slaan hun leven lang de karakters en den handel en wandel hunner omgeving gade. Zij letten op elk

woord, elken toon en ieder gebaar, strijken een afdoend en niet malsch vonnis over alles, wat wij doen en verzuimen te doen, om 't even wat: doen wij iets, wij hadden 't niet moeten doen, laten wij iets ongedaan, wij hadden het moeten doen. Zonder twijfel hebben die rechters een doel en een plaats in de schepping. SOCRATES zeide aan de Atheners, dat hij hunne „bremze” was. In elke stad vindt wellicht zulk een bremze haar plaats, doch hoe nuttig zij ook zijn moge, in een familie is zij allesbehalve een prettige huisgenoot. Menschen van dat slag zouden wij kunnen noemen: critici van zedelijk overwicht.

Er zijn ook beoordeelaars van de H. Schrift, die heel hun leven op een bijbeltekst turen; ieder hunner houdt zijn uitleg voor den ware, maar geen twee uitleggingen komen met elkan- der overeen. Een oude Engelsche schrijver verge- lijkt deze mensen, oneerbiedig genoeg, bij een zwerm apen, die een glimworm vonden, op dat

diertje „een hoop takken legden en toen om dat hout te doen ontvlammen aan 't blazen gingen, totdat zij den adem kwijt waren”. Dit feit uit de natuurlijke historie zou voor hen, die LANDSEER'S ⁸²⁾ palet en penseel mochten geërfd hebben, een geschikt onderwerp zijn voor de eerstvolgende tentoonstelling der koninklijke academie; de titel kon luiden: „Doctoren in de godgeleerdheid”.

Dit doet ons aan de historische critici denken, die de duisterste zaken tot de stelligste wetenschappelijke zekerheid hebben opgevoerd door doodeenvoudig er een nieuwen factor in te brengen, d. i. hunne persoonlijke onfeilbaarheid. De Katholieke Kerk, onder leiding van haar opperhoofd den Paus in concilie vergaderd, kent hare eigen geschiedenis noch de juiste verklaring harer eigene oorkonden en akten en, wat erger is, zij wil ze niet kennen. Maar dank aan eene goedgunstige doch langzaam werkende voorzienigheid heeft zich de geschiedkundige weten-

schap ontwikkeld — zooals de kunst om uit komkommers zonnestralen te trekken ⁸³⁾ — en wekt nu de Kerk uit hare dwalingen en doet ze herroepen. Zulke hooge geesten kan men noemen en vereeren met den titel: opperpriesters in het rijk der critiek.

Maar wij hooren de waarschuwing: ontwijdt toch die verhevene, ontzagwekkende waardigheidsbekleeders door geen nauwkeuriger ontleding. Wij zullen daarom nog drie regels vaststellen, eerder voor het gezond verstand dan voor de critiek bestemd. Een beoordeelaar weet òf meer dan de schrijver, dien hij oordeelt, òf evenveel, òf althans iets minder.

Wat de eerste klasse betreft, kan er ten opzichte van den waren senaat van geleerde, geduldige, denkende, ernstige en welmeenende critici geen sprake zijn van majesteitsschennis. Zij zijn onze wetenschappelijke geneesheeren, die de ziekten van ons, gewone stervelingen, genezen. Wij laten ons gewillig door hen be-

handelen en in de veelvuldige heilkundige bewerking, die wij moeten ondergaan, leeren wij altijd iets nieuws. Is de heelmeeester ook wat hardhandig en zijn ontleedmes scherp, hij zelf is knapper dan wij, en de smart maakt ons wijzer en voorzigtiger en stemt ons misschien voor de toekomst iets ernstiger. Er dreigt inderdaad steeds een gevaar van wat men noemt: litterarische lichtzinnigheid. Naar men verhaalt, heeft een groot schrijver gezegd: „Als ik een onderwerp goed wil verstaan, dan schrijf ik er een boek over”. Groote schrijvers zijn helaas! zeldzaam en er wordt menig boek de wereld ingezonden door hen, die het behandelde onderwerp noch te voren noch daarna meester zijn. De vlugheid en vaardigheid, waarmede de drukpers werkt, heeft de wereld met onbeduidende en oppervlakkige boeken overstroomd. De genees- en heilkundige critici, van wie wij boven spraken, zijn dus weldoeners van het menschelijk geslacht.

Wat nu de critici aangaat, die evenveel weten als de schrijver, over wien zij hun oordeel uitspreken, zoo zou het beter voor de wereld zijn, dat hun getal kleiner en zij zelven met hun oordeel niet zoo haastig waren. Men gaat gewoonlijk van de veronderstelling uit, dat de criticus meer weet dan de schrijvers zelven, en men besteedt zijn tijd om de oordeelvellingen te lezen, daar men meent, dat hij iets wetenswaardigs aan het boek heeft toe te voegen. Het is dus treurig als men ten slotte bevindt, het boek stuksgewijze en in anderen druk slechts voor de tweede maal gelezen te hebben.

Er is eindelijk een klas van beoordeelaars, die alles aandurven. Wij bedoelen de ijzervreters van de Pers, die elk oogenblik over elk onderwerp schrijven in nieuwsbladen, magazijnen en periodieke geschriften. Wek zulk een man uit zijn eersten slaap en geef hem iets te beantwoorden of belachelijk te maken of te vonnissen, 't is alles voor hem om 't even.

Het boek zelf geeft hem de terminologie, de noodige inlichtingen en de aanhalingen, die hij met eenige woordverandering weer aanhaalt. Wij herinneren ons twee beoordeelingen van hetzelfde werk in dezelfde week gelezen te hebben: de eene stak de lofbazuin, vooral over de sierlijkheid en nauwkeurigheid der classieke vertalingen, die in dat werk voorkwamen, de andere haalde den schrijver duchtig door: die vertalingen waren zoo zwaar op de hand en zoo onwetenschappelijk. Door een vriend der classieken ondervraagd, of hij het boek gelezen had, gaf de criticus met den zwarten bril ten antwoord: „Neen, maar ik heb het geroken”. Dit oneerbiedig gezelschap van beoordeelaars is te vreezen, omdat het een groot aantal leden telt, een dik woordenboek tot zijne beschikking heeft, en zijn naam verzwijgt. Waar die critici wonen, weet men niet, maar vermoedelijk houden zij zich op niet ver van Lord Bacon's ⁸⁴⁾ „Huis der wijsheid”, waarvan

de bewoners over den drempel tredend „hunne hand opheffen om te zegenen, terwijl hun blik zooveel beteekent als: menschen, wij hebben medelijden met u”.

Moed.

ls wij de bewoners van „vroolijk Engeland” — „Merry England” — een moedig volk zouden noemen, mogen wij niet vergeten, dat alle natiën van zich hetzelfde beweren. Waren echter de bewoners van „vroolijk Engeland” geen moedig volk, reeds lang had het opgehouden blijgeestig te zijn. Volgens HERODOTUS ⁸⁵⁾ ontbrak den Mysiërs ⁸⁶⁾ de moed; slechts lafaards werden door hen overwonnen. „Een buit voor Mysiërs” was een spreekwoord en verwijt. Of de Mysiërs een blijgeestig volk waren, valt te betwijfelen. Maakten weelde en verwijfde zeden hen lafhartig, dan zeker waren zij niet blijgeestig, want blijheid is de eigenschap van hooge en mannelijke naturen, en alleen

zulke naturen hebben moed. Doorkruist Midden-Engeland en aanschouwt zijne golvende korenvelden, zijne door volle stroomen gedrenkte weilanden, waar het rundvee graast en de kudde schapen zich te goed doet, zijne groene bosschen, zijne fraaie steden vol bedrijvigheid en gewoel, zijne vredige en beschutte haardsteden, en hebt gij oog en geest verkwikt aan deze tooneelen van vruchtbaarheid en veilige rust, denkt dan aan de twee schilderijen van LANDSEER in de National Gallery ³⁷⁾, die het opschrift dragen „Vrede” en „Oorlog”. Onze krijtbergen, die rustig op de blauwe zee staren, de groepen van lammetjes en kinderen, met bloemen getooid, en de roestige, vernagelde kanonnen verraden ons het geheim van Englands vroolijkheid. De brandende woning met hare verbrijzelde vensterramen, de wijngaardranken, kamperfoelie en rozen van de muren losgereten, het paard dat daar in stuiptrekking ligt en de soldaat in de schoonheid, kracht en frischheid

van den mannelijken leeftijd gesneuveld — dat alles op het doek gegroepeerd en saamgebracht en als een beeld van schrik ons aanstarend, zegt wat Midden-Engeland morgen zijn zou, indien de Engelschen niet moedig waren, Wanneer Engeland blijgeestig werd en waarom het den naam van „vroolijk Engeland” draagt, valt moeielijk te zeggen. Zeker is het, dat er in zijne geschiedenis tijdperken en lange tijdruimten zijn aan te wijzen, waarin al heel weinig redenen tot opgeruimdheid bestonden. Er heerschte luttel blijheid zegt CARLYLE ⁸⁸⁾ toen onze Saksische voorvaderen onder de zeven Angelsaksische ⁸⁹⁾ koninkrijken elkander tot voedsel van kraaien en wouwen in stukken hieuwen; toen de Denen ⁹⁰⁾ ter plundering Theems en Humber opvoeren, toen de „roode koning” ⁹¹⁾ en later koning JOHN ⁹²⁾ regeerden, of toen de oorlog der twee Rozen ⁹³⁾ woedde, en HENDRIK VIII ⁹⁴⁾ op den troon zat. Wanneer begon dan Englands blijheid en waarom was het

blijde? Het antwoord hierop is niet gemakkelijk te geven.

Maar niet moeielijk is het te zeggen, wat onze vroolijkheid knakken en onze blijgeestigheid versmoren zou. Men spreekt van steden en vlakten in Duitschland, die sinds den dertigjarigen krijg er niet weder bovenop gekomen zijn. De steden werden niet herbouwd, en op de slagvelden schiet geen koren uit. Sedert eeuwen niet meer heeft de voet des vreemdelings Englands bodem geschonden. Geen vijand kan het, als wij God en ons zelven getrouw blijven. Verzaken wij echter een dezer twee plichten, geen rampen zoo groot of — het schijne onzen hoogmoed en ons zelfvertrouwen nog zoo ongeloofelijk — zij kunnen ons treffen. Onze getrouwheid jegens God bestaat hierin, dat wij Hem als onzen Wetgever en hoogsten Rechter erkennen; de getrouwheid jegens ons zelven behoort in den moed van ons volk te bestaan. Wat is dan moed? De Grieken hebben daar-

voor twee woorden: het eene beteekent de volkomenheid aller deugden en tevens de enkele deugd van moed — $\eta \alpha \rho \epsilon \tau \eta$ —; het ander uitsluitend de bijzondere eigenschap van moed — $\eta \alpha \nu \delta \rho \epsilon \iota \alpha$. — Beide woorden hebben tot wortel iets dat het mannelijk karakter of mannelijkheid aanduidt — $\alpha \rho$. De Romeinen noemden den moed *deugd* — *virtus*; — ook dit woord heeft eene dubbele beteekenis. De eene geeft de hoogste, persoonlijke voortreffelijkheid te kennen, en de andere de bijzondere eigenschap van onversaagdheid en zielskracht. Hier wederom ligt in 't grondwoord het denkbeeld van man en mannelijkheid — *vir*. — Maar geen dezer uitdrukkingen is gelijkbeteekenend met ons „courage”, „moed”. Zij drukken hoofdzakelijk uit dapperheid en onversaagdheid in oorlogsgevaaren, of zielskracht in 't verdragen van pijn en smart. Dit is meer een fysieke eigenschap van onbevreesdheid, van standvastigheid, zooals deze zich in tijden van ruwe woelingen en voort-

durenden krijg in opperhoofden en kampvechters openbaart en ontwikkelt. De wortel van „courage” — COR — geeft aan dit woord een dieperen en verhevener zin. 't Is van lateren oorsprong en schijnt het Latijnsche ras eigen te zijn.

De Italianen noemen het coraggio of *grootheid van hart*; de Spanjaarden corage; de Franschen courage, en van deze laatsten hebben wij, Engelschen, het overgenomen. Het beteekent mannelijkheid, dapperheid, onversaagdheid, onbevreesdheid, niet in zoover dit alles uit een gevoel van fysieke kracht of uit ongevoelighed voor gevaren en smart voortkomt, maar uit de zedelijke gewoonte van zelfbeheersching, die met koel overleg het dreigend gevaar in heel zijne uitgestrektheid overziet, zijne gevolgen voor de toekomst nauwkeurig berekent en dan toch in den plicht onwrikbaar pal staat, totdat deze vervuld is.

Bij de Grieken en Romeinen woog het minder

verheven begrip van macht en sterkte het zwaarst; in de christelijke wereld treedt dat van zedelijke grootheid, die zich in lijdelijke kalmte en onwrikbare standvastigheid openbaart, op den voorgrond; het hoogste begrip van innerlijke kracht is en zwakheid, die door lijden overwint, en sterkte die in het standvastig verdragen van leed en onrecht onderdrukt wordt. En dit bereikt men nimmer door de kracht van den arm noch door het ongevoelig hoofd, maar door grootheid van hart. Moed heeft spieren noch zenuwen, 't is een zedelijke deugd. Zijn verheven voorbeeld is goddelijk, en dat heeft in de denkbeelden en de taal der menschen eene verandering gebracht.

Moed is dus een eigenschap van het hart. Neerslachtigen en flauwhartigen „spreken wij een hart in 't lijf". Hier is sprake van zelfbeheersching. Men kan zich de deugd van moed eigen maken door opvoeding, doch haar in stand houden dat doet slechts de wil. Zoo is 't niet

gesteld met physieken moed. Wie hem bezit, heeft geene aanmoediging noodig, wie hem mist, kan door geene opwekking moedig worden. Soms is een sterk lichaam met een zwakken geest vereenigd; niets kan de vreeze die daar huist, verjagen. Maar een zwak lichaam met een krachtigen geest, vermag alles. De lafaard in *Clan Quhele* ⁹⁵⁾ was voor geene redeneering vatbaar. De vrees overmande hem. Zulk een panische schrik is onvrijwillig. De wil is hem niet meester. Het is een krankheid van zedelijken en physieken aard. Het woord „apprehensive” beteekent dikwerf hetzelfde als vreesachtig, omdat de geest vlug is in het inzien en begrijpen — „apprehend” — van elk aanwezig en toekomstig gevaar. Moed bestaat geenszins hierin, dat men met het gevaar onbekend is of de grootte van het waagstuk en de macht der tegenstanders te gering acht; de moed integendeel meet zorgvuldig alle gevaren en berekent alles, wat hij in de waagschaal stelt, is zelfs geneigd die

gevaaren grooter te achten dan zij schijnen te te zijn, maar ten slotte verzamelt hij toch zijne krachten en wacht den stoot rustig af of gaat hem zelfs tegemoet.

Wie in den loop der eeuwen hun leven lieten voor het geloof, gaven van dien moed de edelste voorbeelden, die de wereld ooit gezien heeft. Onder hen waren niet alleen mannen, gehard in het krijgsgevaar of gestaald in 't openbaar leven, neen, de vredelievendste, zachtzinnigste, in al 't overige de inschikkelijkste personen, hebben dien moed gehad. Onder hen bevonden zich vrouwen van elken stand, onbeschaafde en beschaafde; ook knapen, manmoedig in de belijdenis van 't geloof en zwakke maagden, onwrikbaar in de foltering. Zij allen bezaten de rustige, berekende, onbuigzame zielskracht, die wij moed noemen. Het martelaarschap der heilige PETRUS, LAURENTIUS, SEBASTIANUS heeft zijn wedergade gevonden in dat van den H. THOMAS VAN CANTERBURY, kardinaal FISHER en in de

gemartelde bisschoppen van Japan. De marteldood van vrouwen en kinderen als de H. CATHARINA, de H. AGNES en den H. PANCRA TIUS is herhaald in de arme Zusters-missionarissen en hare geloofsleerlingen, die in Corea en China haar bloed vergoten voor het Christelijk geloof. Dat is meer dan heldenmoed, het is de moed van heiligen; uit de verte alleen mogen wij daarnaar opzien. De bestanddeelen echter van den moed zijn in alle tijden dezelfde: een zuiver geweten, plichtgevoel en zelfbeheersching.

Een rein geweten, dat geen smet heeft weg te wrijven is de eerste voorwaarde van moed.

„Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.”

„Onnatuurlijk doen

Baart onnatuurlijk wee; bevlekte zielen

Bekennen 't doove kussen haar geheimen.” ⁹⁶⁾

De vertwijfeling van MACKBETH moge ons aangrijpen, maar vertwijfeling is geen moed; moed

is vol hoop en rechtschapenheid, waarvan men bewust is. Zelfs de fysieke moed wankelt als de zedelijke verlamd is; de fysieke toch is maar een wapen, door den zedelijken moed gehanteerd.

Een tweede vereischte is het plichtgevoel; de zending eens apostels, de trouw eens Christens, gehoorzaamheid van een onderdaan, de ridderlijkheid van een soldaat — dit alles, vereenigd met ieders plicht in de menigvuldige toestanden en beroepen des levens, schept ons een doel, waarvoor wij leven en sterven kunnen.

Voegt nu daarbij de deugd van zelfbeheersching. Moed bestaat niet in het afwezig zijn van vrees, maar hierin dat men de vrees meester is. Onder de dapperste mannen waren er, die het diepste besef van 't gevaar hadden en de hevigste vrees gevoelden voor zijne noodlottige gevolgen. Maar die vrees deed hen ter rechter- noch ter linkerzijde zwenken. Het gevaar, dat zij kenden en vreesden, gingen zij

rechtstreeks te gemoet. De spanning der zenuwen, de gejaagde klopping van 't hart en het beven des lichaams zijn geen teekenen van lafheid. De dappere en de lafaard hebben dit met elkander gemeen: beiden zijn van nature aan dergelijke ontsteltenis onderhevig. Hun verschil ligt in den uitslag: de dappere overwint zijn vrees, de lafaard wordt door haar overwonnen.

Men verweet een koning van Spanje, dat hij vóór den strijd beefde. Zijn antwoord luidde. „Mijn lichaam heeft bij de gevaren, waaraan mijn geest het wil blootstellen.” Een soldaat is dàn het moedigst, zegt men, wanneer hij te midden van een kogelregen pal blijft staan zonder het vijandelijk vuur te beantwoorden; getrouw aan zijn plicht beheerscht hij zich uit gehoorzaamheid jegens het gezag. Op een verloren post wordt hij tot den strijd geprikkeld en gedwongen en hij vergeet zichzelf. Maar stil en bewegingloos in het vuur te staan, is een daad van de hoogste wilskracht. Van eene

dergelijke wonderbare gehoorzaamheid heeft de manschap van het ramspoedig transportschip „Birkenhead”⁹⁷⁾ blijk gegeven, toen zij schouder aan schouder op 't verdek stond, terwijl het vaartuig aan 't zinken ging. Er was geen hoop op redding, elke poging bleek nutteloos, wanorde zou de ramp maar bespoedigd hebben. Zich daar in de volmaakste orde en stiptste gehoorzaamheid onderwerpen was de verhevenste zedelijke daad, erkenning van den plicht als hoogste wet. Dat is de moed van soldaten en matrozen; de moed in den strijd tegen legers of stormwind.

Schitterende bewijzen van moed worden ook aan den dag gelegd door hen, die hun leven op 't spel zetten om dat van anderen uit brandgevaar en watervloeden te redden. Elke afdeeling der brandweer heeft helden op haar lijst en kan spreken van daden, die bij 't bedwingen van de vuurvlam heldenfeiten werden.

En wat onze reddingsbooten ieder jaar op onze

kusten doen, behoort tot de verhevenste voorbeelden van menschelijke onversaagdheid, die de wereld ooit bewonderd heeft. Daar zijn fysieke en zedelijke moed in den hoogsten graad vereenigd en de een steunt den ander. Het schijnt een ondankbaar werk te zijn vergelijkenderwijs na te gaan, wanneer zulke heldenmoed zijn toppunt bereikt, doch de volhardende vastberadenheid, om uren lang op de zware, wilde zee op en af tegen de golven te te kampen, vordert een zelfbeheersching, waarmede eenige oogenblikkelijke daden, hoe heldhaftig deze ook mogen zijn, ternauwernood vergeleken kunnen worden; hier toch is niet alleen sprake van moedige handelingen, maar van de aanhoudende geestkracht der onversaagde zelfopoffering. Op 't punt van moed is er overeenkomst, wegens den langeren duur moet er verschil zijn.

Er is ook een staatkundige moed, die namelijk de openbare meening trotseert en „het

getier van burgerscharen" — *civium ardor prava iubentium*". Er worden mannen gevonden, in den oorlog helden, die beven voor de verbittering van het volk. Vele staatslieden volgen den stroom, anderen treden hem in den weg en werken er tegen op.

De grootste zedelijke lafheid vindt men bij de volksmenners. Zij vleien het volk en drijven steeds mee met het vooroordeel of de onwetenschap der meerderheid. Zij durven haar niet tegenspreken uit vrees voor hare gunst of welwillendheid te verliezen. Geheel hun levensloop is een *simonia linguae* — een woeker met de tong — een vrijage om volksgunst, en een inkoop van toejuichingen door vleitaal en door 't verzwijgen van onaangename waarheden, die zij moesten zeggen en verdedigen.

In onzen tijd heeft men meer dan gewonen moed noodig om zedelijke en godsdienstige waarheden voor te staan. De wereld spant geene lichamen meer op de pijnbank ⁹⁸⁾ maar zij heeft

zedelijke pijnbanken en foltertuygen — een Little-ease — tot verfijnde volkomenheid gebracht. In bovengenoemde waarheden staan velen altoos aan de minst populaire zijde en zijn altijd in tegenspraak met de volksvooroordelen, en dat niet uit grilligheid of halsstarrigheid, maar omdat hun gezichtsvermogen verder reikt dan dat van anderen, en zij gevaren zien waarvan de overigen het bestaan niet vermoeden, of omdat zij bij erfenis waarheden hebben verkregen, die vroeger het bezit van anderen waren. Bij de heilige zaak der waarheid het stilzwijgen in acht nemen kunnen zij niet. Liefde tot hun land dringt hen getuigenis af te leggen. De zachtste behandeling, die zij daarvoor onder vinden bestaat hierin, dat zij voor droomers, dweepers of zwakhoofden worden uitgemaakt. Zij falen in redeneerkracht, zegt men; hunne bewijsgronden zijn niet proefhoudend. Zoo spreken die waanwijzen en zij vormen steeds de meerderheid en zijn altoos onfeilbaar. Doch deze

beproeving is de grootste niet, welke de moed heeft te doorstaan. Zwaardere en hardere beproevingen wachten een iegelijk, die zich kant tegen de volksmeening en waarheden verdedigt, die niet in den smaak der menigte vallen.

Kleinmoedig is hij, die geen spot verdragen kan, en toch hoe menig overigens degelijk man geeft én waarheid én rechtvaardigheid prijs, omdat hij bang is bespot te worden. Elke getuige der waarheid moet voorbereid zijn op het lot van den H. STEPHANUS: gekwetste hoogmoed, verwaand vooroordeel, teleurgestelde eerezucht, verijdelde plannen zullen hem steenigen. Wie in dit vuur pal kan staan zonder dat vuur te beantwoorden, is een goed soldaat van de waarheid, en onder haar bevel is het goed strijden; zij behaalt altijd in 't eind de overwinning.

Zijn wij dan een moedig volk? Ontbreekt het Ierland wellicht aan moed, waar het de belijdenis geldt van het geloof of het hanteeren der

wapenen in den krijg? Is de moed der Schotten, die zich openbaart in hunne zelfbeheersching en volharding in plicht, niet eenig? Wat zal een Engelschman van het Engelsche volk zeggen? Wij laten onze vijanden voor ons antwoorden. Wij worden gesmaad, bevit, bespot door vreemde natiën, maar niemand heeft ooit de Engelschen lafaards genoemd. Men zegt dat wij langzaam en nooit gereed zijn, te veel zelfvertrouwen bezitten en niet scherp op den uitkijk staan om, wanneer het gevaar dreigt, terstond op te rukken; dat wij voor onze loomheid en ons gebrek aan bedachtzaam overleg steeds moeten bloeden, maar toch na eenige wederwaardigheden en ten spijt van bijna domme zorgeloosheid ons herstellen en de grootste moeielijkheden en verliezen te boven komen. Dat doen geen Mysiërs. Wij kunnen nog met een ander antwoord volstaan, een antwoord in den vorm eener vraag. Waardoor is het Britsche rijk tot stand gebracht? Eén woord verklaart het: door den moed der

Engelschen, Ieren en Schotten, die allen den moed erfden van de Britten en Kelten, Saksters, Scandinaviërs, Denen en Noormannen. Deze volken hebben hun blijvenden stempel op de wereld gedrukt. Van onze Britsche voorvaderen zingt SHAKESPEARE ⁹⁹): „Onze landgenooten zijn mannen van meer krijgstucht dan toen JULIUS CAESAR spotte met hun gebrek aan oorlogskunst en toch hun moed zijne vrees waardig vond.”

Dat geldt de Britten. Van de Kelten bericht ARISTOTELES: „aardschokkingen noch golven” vreesden zij. Men heeft ons onlangs gezegd, dat de Britsche vloot een erfstuk is van de Scandinavische zeekoningen, dat NELSON ¹⁰⁰) een Viking ¹⁰¹) was met een Scandinavischen familienaam. De Saksters trokken uit om land te veroveren, zeevaarders waren zij niet, toch moesten hunne helden drie zeetochten doen om een graafschap te erlangen. Van Deensche onverschrokkenheid en Noorweegsche veroveringen hebben wij bewijzen genoeg. Uit het samenvloeien van

zoovele soorten van moed, om met SHAKESPEARE te spreken, moest wel een oppermachtige natie ontstaan. De oorlogen die Engeland, Ierland en Schotland één maakten, zijn een aaneenschakeling van heldenfeiten aller soort en in den hoogsten graad.

Geestkracht, onverschrokkenheid van hart en kloekheid van wil vereenigden met dit rijk de kolonies van Amerika, de eilanden van West-Indië, het gebied van Canada, de volksplantingen van Zuid-Afrika, het vasteland van Australië, de eilanden van Nieuw Zeeland en Ceylon en het groote Indische keizerrijk, waarvan het gebied zich oost-, west- en noordwaarts uitstrekt over 250,000,000 menschen. Zulk een bouw is niet het werk van laffe harten of zwakke handen. De Egyptenaren droegen er roem op, dat geen vrijgeborene uit hun volk meegewerkt had aan den opbouw der piramiden; wij zouden ons kunnen beroemen, indien zelfverheffing geen teeken van dwaasheid was,

dat enkel vrijgeborenen het Britsche rijk hebben gevestigd. 't Is een ontzagwekkende bouw, opgetrokken door eeuwen vol van kloekmoedigheid en doorzicht en wilskracht en volhardend streven naar het bepaalde doel. Met schaamte moet erkend worden dat bedrog, wreedheid en ongerechtigheid dit rijk in zijn wording bezoeeld hebben. Maar zooals het nu op zijne grondslagen staat, is het rijk de heerschappij van de wet en der gerechtigheid. Enkele burgerlijke of militaire gezagvoerders kunnen hun macht misbruiken en hebben ze misbruikt, doch het rijk is niet het werk van den menschelijken wil, maar van een Wil, die den wil van alle menschen overheerscht en hen stiert op den weg Zijner hoogste Wijsheid.

Niet alleen de hechtheid van dit wereldwijd gebouw wekt onze bewondering, er is meer: dit oppermachtig rijk heeft zich om zoo te zeggen vastgeklampt aan rotspunten en hoekjes, die juist door hunne kleinheid de grootheid der macht

toonen, door hen vertegenwoordigd — Helgo-land ¹⁰²⁾ aan Germania's kust, Jersey ¹⁰³⁾ aan die van Frankrijk, Gibraltar ¹⁰⁴⁾ op Spanje's eigen grond, Malta ¹⁰⁵⁾ in de zeeëngte van Italië en het Oosten, de Falklands eilanden ¹⁰⁶⁾ of Malouïnes in den zuidelijken Atlantischen oceaan, Borneo in Polynesië, Hong-kong ¹⁰⁷⁾ in het Chineesche rijk, wat zijn deze bezittingen anders dan bewijzen voor 't zelfvertrouwen van een groot en moedig volk?

„..... Geen uitstek, pijler, fries,
Geen welgelegen hoekjen, of die vogel
Maakt er zijn hangend bed en vruchtbre wieg.” ¹⁰⁸⁾

Richt nog eens uwe oogen naar ons rijk in Indië. Wij kwamen en brachten aan millioenen Hindoes vrijheid van het Mahomedaansche juk. Onder onzen keizerlijken schepterzwaai houden wij honderdvijftig vorsten gebogen. In vroegere dagen leefden zij in voortdurenden, elkaar moordenden krijg. Wij hebben hun opgelegd de

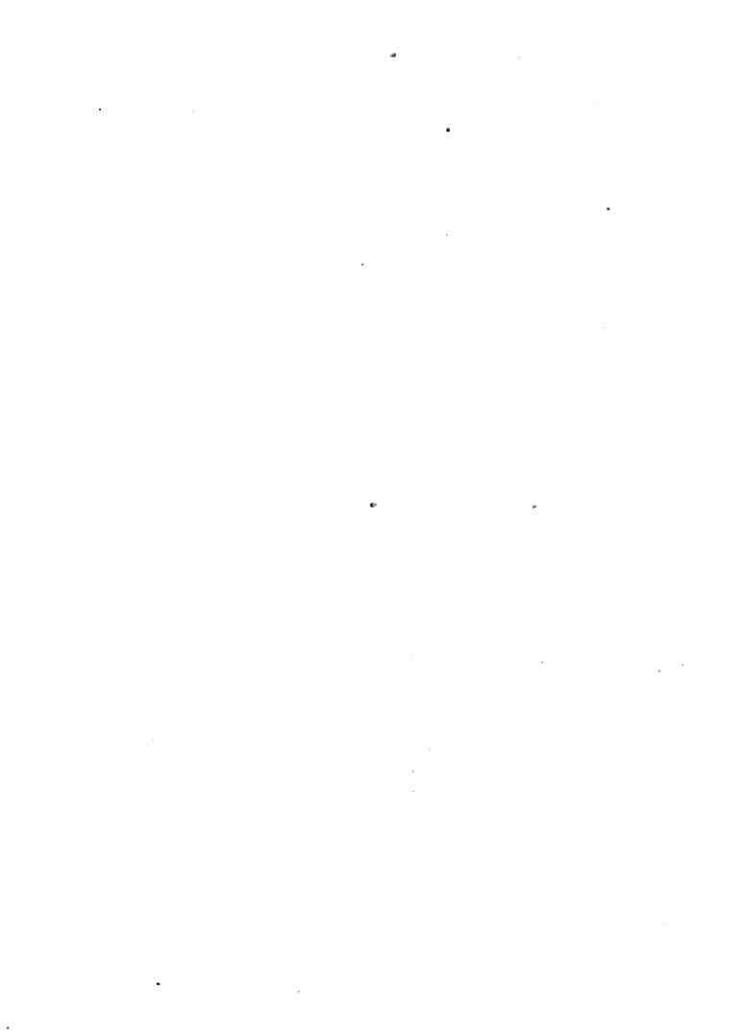
Pax Britannica, den Britschen vrede. Zij waren ter zake van erfopvolging in voortdurende burgeroorlogen gewikkeld, waarin ieder lid van den koninklijken stam, naar echt oostersch staatsbeleid, op zijne beurt ten onder werd gebracht door hen, die den koningsnaam met bedrog of geweld aannamen. Wij hebben de erfopvolging gemaakt tot eene zaak van gerechtelijke uitspraak. Wij vonden de heerschappij van de willekeur, wij hebben de regeering van de wet ingevoerd. De inboorlingen erkenden, dat ons bestuur op zijn minst onpartijdig is en rechtvaardig. Als overheid doen wij den landgenooten geen onrecht, en dit is meer dan de Engelschen zeggen kunnen van hun uit den vreemde gekomen of uit het eigen volk geboren koningen. Al hebben wij niet meer gedaan, wij hebben toch recht en regel gemaakt van de natuurlijke wet van gerechtigheid en genade. Werd dat alles zelfs voor een oogenblik lang weggevaagd, de oude regeeringloosheid zou den

ouden chaos weer bespringen met al de vertienvoudigde machten der vernieling, door ons verschaft. Wij hebben Indië niet christelijk gemaakt, maar het opgebouwd tot de hoogte der menschelijke beschaving. Wereldrijken hebben geen werelden tot het christendom gebracht; maar in de stoffelijke schepping der Romeinsche wereldmacht schiepen de Apostelen en hunne opvolgers een christelijke wereld en in het wereldwijde rijk van Groot-Britannië verrijst een nieuwe christenwereld, die de schade, in de oude geleden, goedmaakt. Dit is toch niet het werk van een volk zonder moed, een moed die mannelijk is en ernstig en zonder vreeze bij zijn arbeid, maar kalm en klaar en goedig en vroolijk ook als het lied van zijn legioenen en matrozen, zijn maaiers en kinderen in de groene gehuchten, verscholen in het hart des lands.

Dit grootsche gebied is een schakel in de keten, die de wereldgeschiedenis vormt. Het is onze verantwoordelijkheid en onze dag van

verzoeking. Hebben wij niet den moed dit rijk staande te houden, dan zullen wij de schande der lafhartigheid moeten dragen als wij 't opgeven. Op den dag, die ons onze trouw jegens de millioenen onder onze heerschappij ziet ver-zaken, zal de levenskracht, die uitgaat van Engeland, Ierland en Schotland geen oefeningsveld vinden voor hooge en rechtvaardige daden ter beschaving of, als de onverbiddelijke nood het gebiedt, ten oorlog. Wordt onze uitzettingskracht belemmerd, dan zal zij op haar zelve terugvallen en woelig worden en alleen voor ons eiland werken en zelfzuchtig zijn. Wereldrijken komen van een wereldveroverend geslacht en scheppen een wereldgebiedenden geest. Engeland houdt op 't blijmoedig Engeland te zijn, als het wordt ingesloten in zijn vier zeeën, zooals Holland is ingedijkt in zijn dijken. Zelfs het rikke-tikke-tak van het spintuig zal ophouden, en de stem van Engeland wordt dof. Een rein geweten en een gevoel van plicht en zelfbeheer-

sching vormen een groot en wereldgebiedend volk, en bij de haardsteden van zulk een volk is geen vreeze, maar vrede, recht, vertrouwen, moed en blijheid.

Aanteekeningen.

1) Baccalaureus, in vroegere tijden een academische graad, die het meesterschap of de doctorale waardigheid voorafging. Van het Latijnsche woord *bacca*, bezie en *laureatus*, gekroond.

2) De Aartsdiaken in de Anglicaansche Kerk heeft een soort bisschoppelijk gezag, dat nochtans van den bisschop afhankelijk is.

3) De Academia pontificia de' Nobili Ecclesiastici, gewoonlijk Academia ecclesiastica genaamd, door CLEMENS XI (1700—1721) gesticht, is Rome's Prelaten- en Diplomatschool en bezit een rijke boekerij.

4) NICOLAAS PATRICK WISEMAN, geboren te Séville in 1802, werd in 1850 aartsbisschop van Westminster en kardinaal, stierf in 1865.

5) GEORGE GORDON BYRON 1788—1824.

6) JOHN HENRY NEWMAN, geb. te Londen 1801, werd katholiek in 1845, kardinaal in 1879, stierf 11 Aug. 1890.

7) WILLIAM WORDSWORTH is in 1770 te Cockermouth in Cumberland geboren en stierf in 1850. Hij was de stichter

der *Lake-school*, zoo genoemd naar het *Lake-District*, waar eenige dichters, onder wie COLERIDGE en SOUTHEY, letterkundige bijeenkomsten hielden. Deze zanger, van wien COLERIDGE zegt: „A noticeable man with large gray eyes”, had zich in zijn poëzie voorgesteld smaak te wekken voor alledaagsche onderwerpen en toestanden. „*Ruth*”, „*We are Seven*”, „*The Fountain*”, „*The Complaint of the Indian*” blijven de lievelingsstukken van het publiek.

9) JOHN RUSKIN, geboren te Londen in 1819, professor in de schoonheidsleer aan de universiteit van Oxford.

9) MATTHEW ARNOLD, geb. te Laleham 24 Dec. 1822. Met zijn gedicht „Cromwell” behaalde hij den prijs voor poëzie van Oxford. Hij was een eenzijdige vereerder en navolger der Ouden; buiten de Grieken bestond er niets grootsch.

10) ROBERT BROWNING, de dichterlijke echtgenoot van de beroemde ballade-dichteres ELIZABETH BARRETT BROWNING, die in 1861 gestorven is.

11) Athenaeum. 1) Oorspronkelijk een publiek gebouw te Athene, aan Minerva toegewijd, waar wijsgeeren, dichters enz. vergaderingen hielden. — 2) In onze dagen wordt met dien naam een kweekschool of gymnasium, een school voor hooger onderwijs bedoeld, en ook een publieke boekerij met een leeszaal, waar periodieke schriften, dagbladen enz. enz. te lezen zijn.

12) Sir HENRY TAYLOR, geboren 18 Oct. 1800 te Bishop-Middleham, graafschap Durham, dichter en staatsman, schreef een drama: „*Isaac Comnenus*”, „*Filip van Artevelde*”,

„*Edwin the Fair*”, „*The Statesman*” enz. Hij was een voorstander van de vrijheid der slaven.

¹³⁾ THOMAS AUBREY DE VÈRE, dichter en prozaschrijver, geb. 1814 te Curragh Chase, graafschap Limerick. Zijn stijl is eenvoudig en bevallig. Zie *Stimmen aus Maria-Laach*. Jrg. 1894.

¹⁴⁾ MARIA KONSTANTINOWNA BASCHKIRZEW of BASHKIRTSEFF, eene Russische schilderes, werd 23/11 Nov. 1860 te Gawronzi (gouvernement Pultawa) geboren, leefde sinds 1877 te Parijs en stierf 31 October 1884. Na haar dood verscheen te Parijs in 1887 „*Journal de Marie Bashkirtseff*”, uittreksels uit haar dagboek. Van dit dagboek spreekt kardinaal MAX-NING. In 1891 werden nog uitgegeven: „*Lettres de Marie Bashkirtseff*.”

¹⁵⁾ JUPITER, de oppergod van hemel en aarde.

¹⁶⁾ BACCHUS of DIONYSUS, de jeugdige, schoone god des wijns.

¹⁷⁾ POLLUX werd vooral als schutsgod vereerd met name van het worstelperk, der gastvriendschap, der reizigers en schippers.

¹⁸⁾ CATO maior, bijgen. CENSORIUS of CENSOR, geb. in 234 v. Chr. Hij was een stug Romein van den ouden stempel, een staatsman, redenaar, geschiedschrijver en landhuishoudkundige, overleed in 149. Hij drong onophoudelijk in den senaat op de verwoesting van Carthago aan volgens zijne bekende leus: „*Praeterea censeo Carthaginem esse delendam*.”

¹⁹⁾ CHARON, de stokoude, haveloos gekleede, langbaardige

veerman, die de schimmen in een boot voor een obool, den doode bij de begrafenis in den mond gelegd, over de rivieren der onderwereld bracht.

²⁰⁾ Styx, rivier, die als tak van den oceaen de onderwereld negenmaal rondvloeit en in haren loop den Cocytus opneemt.

²¹⁾ De consul REGULUS werd door den Lacedaemonier XANTHIPPOS, die Carthago te hulp kwam, verslagen en gevangen genomen (255). Na vijf jaren gevangenschap zonden de Carthagers een gezantschap naar Rome om over den vrede te onderhandelen. Aan 't hoofd daarvan werd REGULUS gesteld onder belofte, dat hij bij weigering der voorstellen naar Carthago zou terugkeeren. Als echt Romein, zoo berichten de Romeinsche geschiedschrijvers — POLYBIUS spreekt er niet van — zou hij in den Senaat met kracht en klem den vrede, ja zelfs de uitwisseling van gevangenen afgeraden hebben, zijn eed getrouw naar Carthago teruggekeerd en daar een gruwzamen dood gestorven zijn.

²²⁾ Kardinaal MANNING zinspeelt hier op de ordaliën, godsgerichten of godsoordeelen, en wel op het *iudicium vomerum ignitorum* om de onschuld van een aangeklaagde te staven. De beschuldigde moest dan met bloote voeten over gloeiende ploegscharen loopen, die negen in getal waren en ieder een schrede van elkander lagen. Bleef hij ongedeerd dan was hij onschuldig. KUNIGONDA, de echtgenoot van HENDRIK II en koningin EMMA, de moeder van EDUARD DEN BELIJDER, hebben, naar verhaald wordt, die proef doorstaan om hunne huwelijksrouw te bewijzen.

- ²³⁾ „Sic fatur, quamquam plebeio tectus amictu
Indocilis privata loqui.”

LUCANI PHARS, lib. 5 v. 538, 539. Bij LUCANUS hebben deze regels een eenigszins andere beteekenis dan die, welke kardinaal MANNING daaraan hecht.

- ²⁴⁾ Horatii Epistulae I, 1, 61.

²⁵⁾ ALFRED TENNYSON, de hofdichter — poet-laureate — van Koningin VICTORIA, geboren in 1810, gestorven 1892

- ²⁶⁾ Horatii Sat. II 7, v. 86.

²⁷⁾ We describe perverse misgovernment as „putting round men into square holes, and square men into round holes.”

- ²⁸⁾ SHAKESPEARE: *King Henri IV*, Act. II sc. 3.

- ²⁹⁾ WILLIAM PITT de jongere, geb. 1759 † 1806.

³⁰⁾ Sir FRANCIS BURDETT redenaar en staatsman 1770 † 1844. De emancipatie-bill der Katholieken van Ierland werd in 1828 voorgesteld, verworpen en 't volgend jaar aangenomen.

³¹⁾ Tory komt waarschijnlijk van een Iersch woord, dat „wild”, „woest” beteekent (JOHNSON) of volgens MALONE van 't Iersche woord *toree* = geef mij (uw geld). Reeds onder KAREL I 1625—1649 ontstond de partij der Tories, d. i. van hen die onbeperkte macht voor den koning en den zege der Katholieke Kerk wenschten en Tories (roovers) genoemd werden, omdat eenige benden van die partij door 't land trokken en plunderden. De Tories stonden tegenover de Wighs (waarschijnlijk zoogenoemd naar een door de Schotsche boeren geliefkoosde drank wigh = wei), die voorstanders waren van de beperking der koninklijke macht.

- ³²⁾ Sir ROBERT PEEL 1822.

³³⁾ Sir WILLIAM EWART GLADSTONE dreef in 1869 het kerkelijk wetsontwerp door, tengevolge waarvan de zoogenaamde (Protestantsche) „Kerk van Ierland”, het voorrecht verloor als staatskerk van Ierland te gelden. De (Protestantsche) staatskerken van Schotland en Engeland bestaan nog, en de partij van GLADSTONE streeft er naar ook aan deze haar voorrecht te ontnemen en ze op gelijken voet met andere Protestantsche sekten te stellen.

³⁴⁾ Mr. JOHN BRIGHT, Engelsch staat- en huishoudkundige, geb. 1811.

³⁵⁾ BENJAMIN DISRAËLI, Lord BEACONSFIELD, geboren in 1804, romanschrijver en staatsman, stierf in 1881.

³⁶⁾ Curfew — in 't fransch *couvre-feu* — is een avondklok, die vanouds in Engeland elken avond om acht uren luidde ten teeken, dat men het vuur moest uitdooven, en de families naar bed moesten gaan. Men wil, dat WILLEM DE VEROVERAAR na zijne kroning te Westminster op 't Kerstfeest van 1066 dit invoerde als een politiemaatregel om de Angelsaksers te beletten nachtelijke samscholingén te houden. Een middeleeuwsche kroniek meldt ons nog: „Onder hem was het zoo veilig in het land, dat een meisje met een zak vol goud zonder eenig gevaar van 't eene gedeelte des rijks naar 't andere kon reizen.” — Kom daar nu eens om!

³⁷⁾ *Spartam tones, hanc exorna*” is de gewone vertaling van een vers van EURIPIDES uit diens verloren drama „*Telephus*”. Het vers wordt behalve bij verschillende Grieksche schrijvers o.a. ook aangehaald door CICERO (Ep.

ad. Att. IV 6. 2). Oorspronkelijk luidt het met den daaropvolgenden versregel:

Σπάρτην ἔλαχες, κείνην κόσμει
 τὰς δὲ Μυκῆνας ἡμεῖς ἰδίᾳ

(Eurip. fr. 722 ed. DINDORF) en werd waarschijnlijk gesproken door AGAMEMNON tot MENELAUS.

³⁸⁾ GEORGE BERKELEY, wijsgeer en godgeleerde, geboren in 1684 te Kilkinn (Ierland), gestorven te Oxford in 1753. Hij meende het materialisme niet beter te kunnen bestrijden dan door het bestaan der stof te loochenen.

³⁹⁾ „I am sir Oracle;
 And when I ope my lips, let no dog bark.”

(SHAKESPEARE).

⁴⁰⁾ Grosvenor Square, plein te Londen, aldus genoemd naar het Grosvenor-house, residentie der hoogadellijke familie GROSVENOR, een der rijkste grondeigenaars van Engeland; dit huis heeft een merkwaardig museum van schilderijen. De naam „Grosvenor” is ontleend aan de waarheid van Grand-veneur — opperjagermeester — die een der voorvaders bekleedde aan het hof van ROLLO, hertog van Normandië. Met WILLEM DEN VEROVERAAR kwam het geslacht der Grosvenor naar Engeland.

⁴¹⁾ De inktvisch of zee kat, een koppootig weekdier, scheidt, wanneer hij achtervolgd wordt uit een bij hem aanwezigen inktzak, een zwart vocht af, bij de schilders onder den naam van *sepia* bekend.

⁴²⁾ Slag bij Rosbach in Saksen (1757), waar FREDERIK DE

GROOTE de Franschen, aangevoerd door Maarschalk DE SOUBISE, totaal versloeg.

43) ARISTIDES om zijne ongekreukte trouw de rechtvaardige — *δίκαιος* — genoemd, stierf in 468 v. Chr.

44) CLEON, zoon van CLEAENETUS, leerlooier van beroep, drong zich te Athene na den dood van PERICLES, wiens tegenstander hij geweest was, door allerlei kwade praktijken in de volksgunst en voerde het hooge woord in de vergadering. Onder den persoon van den Paphlagoniër stelt ARISTOPHANES in zijne „Ridders” CLEON als een lagen markt-schreeuwer en snoevenden volksmenner ten toon.

45) AUGUSTE, ALPHONSE GRATRY, godgeleerde en wijsgeer, geboren te Lille in 1805, gestorven in 1872.

46) Het Grieksche woord is *ἄρεσκος*. ISAACUS CASAUBONUS in zijn liber commentarius op de *ἠθικαὶ χαρακτῆρες* van THEOPHRASTUS teekent in het opstel *περὶ ἀρεσκειᾶς* aan: „Neque omittendum quod ARISTOTELES in octavo Nicomacheorum scribit, *ἀρέσκους* vulgò appellari quos ipse *φίλους πολιτικῶς* solet nominare: eos nimirum qui benignè et comiter cum omnibus versantur, veram amicitiam cum nemine colunt”. — „Lieve mensen”. Op eene andere plaats gebruikt ARISTOTELES (Ethic. Nicom. lib. II, 1108, 26 seq.) ook *ἄρεσκος* om het verschil tusschen amicus, blandus en assentator aan te geven en zegt: „in altera autem iucunditate ea quae in vitae communione locum habet, is qui se ita iucundum praestat ut debet, amicus (*φίλος*) et mediocritas amicitia nominetur; qui modum superat, si nullo suo

commodo adductus, placendi studiosus seu blandus (ἄρεστος),
sin suae utilitatis causa, assentator (κόλαξ)."

47) Het kameleon, een soort van hagedis. Wordt het bevroerd of toornig, dan blaast het zich op en zijne doorzichtige grijze huid laat het bloed doorschijnen; de huid wordt eerst groenachtig, vervolgens donkerder en eindelijk rood gevlekt; vandaar noemt men een persoon, die vaak van stelsel of partij verandert, een kameleon. (v. DALE: Nieuw Woordenb. der Nederl. taal 1884).

48) Dr. SAMUEL JOHNSON, Engelsch criticus en moralist 1709—1784.

49) WILLIAM SIDNEY SMITH 1764—1840.

50) „Like his own statue put up by universal subscription."

51) JOHANN GOTTLIEB FICHTE, wijsgeer, werd geboren 19 Mei 1762 te Rammenau en stierf 29 Januari 1814.

52) HERCULES doode NESSUS den Centaur — een monster, half mensch en half paard. — Op zijn terugtocht naar Trachis zond hem zijne echtgenoot DEIANIRA, in den waan daardoor zijne liefde tot haar te boeien, een in het bloed van NESSUS gedoopten mantel, maar zoodra dit kleed om zijn lichaam warm was geworden, veroorzaakte het hem helsehe pijn.

53) De „Bathybius" is een geleiachtige gipsneerslag op den bodem der zee. Professor HUXLEY in Engeland vestigde het eerst daarop de aandacht, wjl hij hem voor eene organische zelfstandigheid hield; weldra echter zag hij zijne dwaling in en erkende ze. Intusschen had professor HAECKEL te Jena in dien Bathybius den oorsprong van elk leven, het

kleinste organisch wezen begroot en hem aangeduid als de brug, welke de levenlooze stof met de levende wezens verbindt; vandaar de naam *Bathybius Haeckelii*.

⁵⁴⁾ EPICURUS, geb. 342 v. Chr. te Gargettos in Attica, Grieksch wijsgeer. Volgens hem is de wereld bij toeval ontstaan, de dood is vernietiging, het hoogste doel van den mensch is genot.

⁵⁵⁾ SUPRALAPSARIUS is het lid van eene Calvinistische sekte, volgens welke God den val van den eersten mensch onvermijdelijk zou hebben gemaakt om Zijne rechtvaardigheid en tevens Zijne barmhartigheid jegens den mensch te toonen.

⁵⁶⁾ Een guinje is een Engelsche goudmunt (= gemiddeld f 12.50).

⁵⁷⁾ Sir WILFRID LAWSON, Engelsch staatsman, geboren in 1829; hij zetelt onder de Wighs.

⁵⁸⁾ Hawarden, N. Wales, graafschap Flint, 3½ uur W.N.W. van Chester. Het vlek heeft een Latijnsche school, de ruïnen van een schoon kasteel, groote fabrieken van aardewerk en gieterijen. 7044 inwoners.

⁵⁹⁾ Alnwick, zeer schoon gelegen aan de Alne. Daar ligt een prachtig kasteel van den Hertog van NORTHUMBERLAND.

⁶⁰⁾ Buckingham-Palace, een der residenties van de koningin van Engeland, ligt in het park van St. James.

⁶¹⁾ „Itching tongues”.

⁶²⁾ „Quisque suos patimur manes”. Verg. Aen. VI, 743.

⁶³⁾ SAMUEL TAYLOR COLERIDGE (1772—1834) te Ottery-St. Mary in Devonshire op 21 Oct. 1772 geboren. Van zijne gedichten is *The Ancient Mariner* een der besten. In alles

wat COLERIDGE schreef laat de versificatie niets te wenschen over; zijn taal is ongemeen zuiver.

64) De torpedo van Whitehead in Fiume, aldus genoemd naar den ingenieur WHITEHEAD, geldt voor de gewichtigste uitvinding van haar soort.

65) Lord HENRY BROUGHAM, schrijver en staatsman, geb. te Edinburgh in 1778, gestorven te Cannes 1868. Zijne uitgebreide kennis omvatte en beheerschte alle takken van wetenschap.

66) WILLIAM WHEWELL, geboren in 1795, gestorven in 1866 was een wiskundenaar en wijsgeer en professor aan het Trinity College.

67) Dulcigno of Olgun is een havenstad aan de Adriatische zee, zetel van een Katholiken bisschop en telt 7000 inwoners, die eertijds meest zeeroovers waren. Zij was vroeger in het bezit van Turkije, werd in 1878 door de Montenegrijnen stormenderhand genomen, die haar wel krachtens het tractaat van Berlijn moesten ontruimen, maar weder sinds 1880 bezitten.

68) Euston-Square-Station, hoofdlijn van den London-and-North-Western-Railway.

69) Inverness in Schotland, een oude stad van 14,500 inwoners. Op een heuvel bevindt zich een gevangenis op de plaats van een oud kasteel van MACKBETH, waar de moord op koning DUNCAN zou gepleegd zijn.

70) Baron PAUL JULES REUTER werd geboren te Kassel in 1821, vestigde omstreeks 1849 te Aken het agentschap voor telegraphische berichten, dat hij in 1851 naar Londen overbracht.

71) PAN, de Grieksche veld-, bosch- en herdersgod. Evenals andere boschgoden joeg hij den eenzamen reiziger uit moedwil of afkeer met gillen en schreeuwen onverhoeds den schrik op 't lijf. Panische schrik is eene plotselinge algemeene doch ongegronde schrik, alzoo genoemd volgens een oud geschiedverhaal, naar den schrik, dien de veldgod PAN den Galliërs bij den Delphischen tempel op 't lijf joeg.

72) PROTEUS, de grijze profetische zeegod, herschiep zich in allerlei schrikgestalten.

73) Pergis pignantia secum

Frontibus adversis componere.

Horat. Sat. I, 1 v. 102.

74) De strijd tusschen de Welfen en Gibelinen in Italië begon in 't jaar 1142. In 1284 verbonden zich Genua en de Welven van Toscane tegen Pisa, de stad der Gibelinen. Ten einde raad kozen de inwoners van Pisa een bevelhebber voor den tijd van tien jaren om het bondgenootschap op te lossen. Het was graaf UGOLINO GHERARDESCA, Gibelijn van geboorte, Welf door zijne politieke gevoelens. Het gelukte hem; maar over 't algemeen gedroeg hij zich onedel. Hij streefde naar de alleenheerschappij en vervolgde onder allerlei voorwendsels allen, die hem in den weg stonden. Reeds was de dag bepaald, waarop hij tot heer en meester van de stad Pisa zou uitgeroepen worden, toen door toedoen van den aartsbisschop RUGGIERI het volk oproerig werd en UGOLINO met zijne beide zonen na een hardnekkig gevecht gevangen nam 1288. Men sloot den vader met de twee

kinderen in den kerker van den toren, wierp den sleutel in de Arno en gaf den ongelukkige tot straf voor zijn streven naar de alleenheerschappij en voor den hongersnood, die voor Pisa daarvan het gevolg was, spijs noch drank. DANTE heeft den hongerdood van UGOLINO en diens zonen in zijn Divino Commedia (Inferno XXXIII 37 seq.) onsterfelijk gemaakt.

⁷⁵⁾ Sir FREDERIK ROBERTS, generaal in 't Engelsche leger.

⁷⁶⁾ AYOUB CHAN, een pretendent naar de kroon van Afghanistan, na diens nederlaag bij Baba Wali, 1 Sept. 1880.

⁷⁷⁾ De bibliotheek van Alexandrië aangelegd door de twee eerste Ptolemaeën bevatte 40,000 boekrollen, die echter onder het beleg van CAESAR in 47 v. Chr. van de vlammen veel te lijden had en, naar men zegt, in 651 na Chr. door AMRU, vizier van Kalief OMAR geheel verbrand is.

⁷⁸⁾ PLATO. Definitiones 415. "Ἀνθρώπου ζῶον ἄπτερον, enz.

⁷⁹⁾ JOSEPH ADDISON, geboren 1 Mei 1672, gestorven 17 Juni 1719. *The Spectator* dagteekent van 1711.

⁸⁰⁾ TIZIANO VECELLIO, de beroemdste schilder der Venetiaansche school, geb. 1477, gest. 29 Aug. 1576 te Venetië.

⁸¹⁾ JOSEPH BUTLER 1692—1752, bisschop van Durham. Zijn hoofdwerk draagt tot titel *Analogy of Religion, Natural and Revealed, to the Constitution and Course of Nature* en zag in 1736 het licht.

⁸²⁾ Sir EDWIN HENRY LANDSEER, de beroemde dieren-schilder, geb. 7 Maart 1802 te Londen, aldaar gestorven 1 Oct. 1873.

⁸³⁾ „Like the art of extracting sunbeams from cucumbers.”

⁸⁴⁾ Lord FRANCIS BACON geb. 22 Jan. 1561 te Londen, stierf 9 April 1626. Zijn schulden bedroegen bij zijn dood meer dan 22,000 pd. St.

⁸⁵⁾ HERODOTUS VAN HALICARNASSUS (484 v. Chr.), de vader der oude geschiedenis.

⁸⁶⁾ Mysia, landschap in den N.W. hoek van Klein-Azië. Μυσῶν λεῖζ; meermalen bij DEMOSTHENES en ARISTOPHANES. HERODOTUS, Boek I, 36.

⁸⁷⁾ National Gallery, gesticht in 1824, bezit ongeveer 1200 schilderijen.

⁸⁸⁾ CARLYLE, talentvolle, maar paradoxe criticus, geb. te Ecclefecham (Schotland) 1795, gest. 1881. „Il manque de goût, d'ordre et de mesure" zegt ALFRED BOUGEAULT.

⁸⁹⁾ Toen de Angelen en Saksen de Britten aan zich hadden onderworpen (449), stichtten zij de zeven Angelsaksische koninkrijken. Voordat deze rijken door EGBERT in 828 vereenigd werden, en op een rijksdag te Winton kon besloten worden voortaan het rijk Anglia te noemen is er heel wat bloed gevloeid. — „Die ganze Geschichte von WESSEX VON KERDIK dem Gründer an bis auf EGBERT ist ein steter Kampf bald für Unabhängigkeit den andern sächsischen Stämmen gegenüber, bald für Vertheidigung oder Eroberung den Walifern gegenüber." — Dr. JOH. BAPT. VON WEISZ: Weltgeschichte IV bl. 200.

⁹⁰⁾ Onder ALFRED DEN GROOTEN (geb. 849, gest. 901). Een middeleeuwsch kroniekschrijver, HEINRICH VON HUNTINGDON zegt: „Das Unglück, das jetzt über England kam, war grösser und härter als alle andern. Römer und Sachsen haben

nacheinander das Land erobert, aber sie haben es bebaut und nach Gesetzen regiert, — die Dänen aber wollten nur plündern und verwüsten; wurden sie geschlagen, was nützte es den Siegern, wenn sogleich an einem andern Orte eine neue Flotte mit einem noch grösseren Heere landete? Wollte der König die Ostküste vertheidigen und war er dem Feinde schon ganz nahe, so kam auf einmal ein Bote: „Die Dänen haben im Süden gelandet, zerstören Städte und Dörfer und verheeren mit Feuer und Schwert;..... Das Volk liess Herz und Hände sinken: siegte man auch, so hatte man doch keine Freude; wurde man geschlagen, so war jeder Strahl der Hoffnung erloschen“. — Es folgte jetzt eine Reihe von Kämpfen. 871 eine Schlacht bei Wiltun. 872 entfloh BURRHED, König von Merkien, nach Rom, und die Selbständigkeit Merkiens hörte auf. Es gab Kämpfe zu Land wie zur See; 875 plünderte ROLLO in England. Ueber die nächsten Kämpfe fehlen die Nachrichten; wahrscheinlich weil im allgemeinen Jammer niemand da war, der das Elend schildern mochte“ — Dr. JOH. V. BAPT. V. WEISZ: Weltgeschichte B. IV. blz. 204, 3^e aufl. 1891.

⁹¹⁾ De zoon van WILLEM DEN VEROVERAAR, WILLEM II (bijgenaamd rufus, le roux, de roode) is volgens de kroniek van Saksen den Hemel een gruwel geweest en werd door geheel het volk verafschuwde. Hij regeerde van 1087—1100.

⁹²⁾ JAN ZONDER LAND werd den 25 Mei 1199 te Westminster gekroond. Hij stierf den 19 Oct. 1216. Zijn graf-schrift luidt: „In diesem Grabe liegt die Gestalt eines

Königs. Sein Tod hat schweren Kriegen in der Welt ein Ende gemache, und sein Leben war nur eine Reihe von Schandthaten. Man fürchtet, dass ein böses Geschick ihn auch nach dem Tode noch verfolgt. Leser, zittre bei dem Gedanken, dass du sterben musst, und bei der Erwägung dessen, was dich im Jenseits erwartet". — Zie von WEISZ.

⁹³⁾ Oorlog van de witte en de roode Roos 1455—1485. „Die Engländer verheerten ihr eigenes Land nicht minder grausam als die vorige Generation unser Frankreich verheert hatte. Wen das Schwert verschonte, der erneuerte seine Trübsale im fremden Lande". — COMINES, Lingard V blz. 188 bij von WEISZ.

⁹⁴⁾ HENDRIK VIII 1509—1547. „Wir folgen seinem Lebensgang wohl mit Grauen, nie mit Bewunderung" zegt. Dr. von WEISZ. „So ungeheure Summen er auch eingezogen hatte, alle Cassen waren erschöpft, ein unsichtbarer Abgrund schien alles zu verschlingen. Ungeheure Steuern wurden genehmigt und erhoben, Darlehen erzwungen und zuletzt sprach das Parlament ihm alles eigenthümlich zu, was er von seinen Unterthanen geborgt hätte. Wehe dem, der sich weigerte, ein freiwilliges Geschenk zu geben! Die Münzen wurden verschlechtert, schon im sechsundzwanzigsten Jahre seiner Regierung wurde verrechnet, dass alle seine Vorfahren zusammen nie so viel behoben, als HEINRICH VIII allein." In zijn acht-en-dertigjarige regeering stierven op het schavot: twee koninginnen, twee kardinalen, twee aartsbisschoppen, achttien bisschoppen, dertien abten, vijfhonderd monniken, achttien doctoren in de god-

geleerdheid en het recht, twaalf hertogen en graven, honderdvierenzestig edellieden, honderd vier en twintig burgers en honderd en tien vrouwen.

⁹⁵⁾ WALTER SCOTT, *The fair maid of Perth*.

⁹⁶⁾ Unnatural deeds

- Do breed unnatural troubles; infested minds
To their deaf pillows will discharge their secrets."

SHAKESPEARE: *Macbeth* 5de Bedr. 1ste Tooneel.

De vertaling in den tekst is van Dr. L. A. J. BURGERSDIJK.

⁹⁷⁾ Het Engelsch transportschip „Birkenhead" werd den 26 Februari 1852 verbrijzeld op het rif Point Danger bij kaap Agulhas of Naaldkaap, de zuidelijkste punt van Afrika. Van de 638 personen aan boord, werden maar 184, onder wie alle vrouwen en kinderen, gered. Het schip heette waarschijnlijk naar Sir JOHN BIRKENHEAD (1615—1677), die om de trouw aan zijne beginselen de „eerlijke dichter" werd genoemd. Omstreeks 1662 werd hij lid van 't parlement en geadeld.

⁹⁸⁾ „Dit werktuig was een breed maaksel van eikenhoet, hebbende eene hoogte van drie voet. De op zijn rug liggende gevangene werd onder hetzelfde uitgerekt; om zijne handen en voeten werden touwen geslagen, die over twee, op de punten van het foltertuit geplaatste, spillen liepen; deze werden in beweging gebracht door hefboomen in tegen-gestelde richtingen, totdat het lichaam met het werktuig gelijk was. Aldus werden den lijder vragen gedaan, en voldeden zijne antwoorden niet, dan klemde men hetzelfde meer en meer aan tot zoolang de beenderen ontwricht waren."

„Little-case” = kleine hokken, waar geen plaats genoeg was om recht op te staan of zich uit te strekken.

F. J. POELHEKKE, *De Katholiek*. Maart '94.

⁹⁹⁾ „Our contrymen

Are men more ordered than when JULIUS CAESAR
Smiled at their lack of skill, but found their courage
Worthy his frowning at”.

¹⁰⁰⁾ HORACE NELSON, beroemde admiraal, geb. 29 Sept. 1758. In den gedenkwaardigen zeeslag bij Kaap Trafalgar werden door Lord NELSON de vereenigde Fransche en Spaansche vloeten den 21 Oct. 1806 geslagen; hier stierf hij den heldendood.

¹⁰¹⁾ VIKING (Angelsaksisch *wicing* = een zeeroover), is een der zeeroovers onder de Noormannen, die de wateren van Europa in de 8ste, 9de en 10de eeuw onveilig maakten. Viking en Sea-king (zeekoning) beteekenen niet hetzelfde, hoewel die woorden om den uitgang *king* door de Engelsche geschiedschrijvers zonder onderscheid gebruikt worden. De zeekoning was van koninklijken bloede. Viking heeft met het woord *king*, *koning* niets te maken. *Vikings* waren louter zeeroovers. Iedere *zeekoning* was een *viking*, maar niet elke *viking* was een *zeekoning*.

¹⁰²⁾ Helgoland of Heligoland („heilig land”), is een eiland voor de monden van Elbe en Weser, groot 500 hect. met 2200 inw. Badplaats. „Door den storm verslagen, werd de H. WILLIBRORDUS van het vaste land afgedreven en kwam naar het eiland „Fositesland”, dus genaamd naar den god FOSITE, die aldaar bijzonder vereerd werd. ADAM VAN

BREMEN zegt dat dit het eiland Farria (later Helgoland) is..... en MABILLON voegt daar bij, dat op dit eiland, door WILLIBRORD, het klooster „Heiloo” is gesticht”..... (P. P. M. ALBERDINGK THIJM: *H. Willibrordus*). In 1807 werd het door de Engelschen in bezit genomen en in 1814 aan hen afgestaan. Sinds 1892 behoort het aan Duitschland.

¹⁰³) Jersey, grootste en zuidoostelijkste van de aan Engeland behorende Kanaal-eilanden met 56,627 inwoners. Het staat onder zijn eigen luitenant-gouverneur en heeft zijn eigen wetgevend parlement van 38 leden. De inboorlingen spreken een mengelmoes van Engelsch en Fransch, maar het Fransch is de hoofdtal en wordt ook in de gerechts-hoven gebezigd. De Engelschen bezitten het eiland sedert HENDRIK I, omstreeks 1100. De hoofdstad is St. Hélier. Een lezerswaardig artikel over Jersey vindt men in *De Studiën* van de hand van F. HENDRICHS (Deel 26 Afl. I blz. 84).

¹⁰⁴) Gibraltar, sterk bevestigde stad en zeehaven bij het Zuideinde van Spanje. Sedert 1704 bezit Engeland in deze sterkste plaats der wereld den sleutel van de Middellandsche Zee.

¹⁰⁵) Dit eiland beheerscht thans, evenals Carthago in de oudheid, den weg uit het oostelijk in het westelijk bekken der Middellandsche Zee. KAREL V stond Malta in 1530 af aan de uit Rhodus verdreven Johanniter-ridders, die zich nu voortaan Maltezer-ridders noemden en tot hoog aanzien stegen. BONAPARTE bemachtigde het eiland in 1798. In 1800 viel het in handen der Engelschen, die dit hoogst gewichtig punt tot een der sterkste posten gemaakt hebben.

¹⁰⁵⁾ De Franschen koloniseerden ze in 1763, waarna de Spanjaarden ze in bezit namen, om ze in 1771 aan de Engelschen af te staan, die ze echter sedert 1833 onbetwist bezeten hebben.

¹⁰⁷⁾ Dit rotsige eiland ten Oosten van den mond der Kantonrivier, behoort sedert 1842 aan de Britten. Het telt 155,000 inwoners.

¹⁰⁸⁾ „no jatty, frieze,
Buttress, nor coigne of vantage, burd this bird
Hath made his pendent bed, and procreant cradle.”
Mackbeth, 1ste Bedr., 6de Tooneel.

De vertaling is van JURRIAAN MOULIN.